

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede | nr. 5 – 2015

nfu

NFUs fylkesleder i Hedmark politianmeldt	s. 8
Fra vond til verre tvang for «Anne»?	s. 9
Fra vond til verre tvang for «Karl»?	s. 12
Fra vond til mer tvang for «Else»?	s. 16
Enearving fratatt medbestemmelse	s. 20

Fra generalsekretæren

Informasjon for alle

I likhet med alle andre har også mennesker med utviklingshemning rett til god informasjon. Dette er blant annet fastslått i artikkel 9 i FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjons- evne.

Tilgjengelig informasjon bidrar til kunnskap om egne behov, og er en forutsetning for å kunne ta valg og avgjørelser. Det er dessuten et nødvendig virkemiddel for at personer med utviklingshemning får kunnskap om hvordan de kan bruke sin selvbestemmelse.

NFU er medlem i Inclusion Europe som er den europeiske avdelingen av vår internasjonale organisasjon Inclusion International.

Førstnevnte har nylig utarbeidet en veileder som skal bidra til at det blir laget mer informasjon på samme måte. NFU er i ferd med å få oversatt og justert den til norske forhold. Veilederen vil snart bli tilgjengelig. Vårt mål er å spre den til så mange som mulig som arbeider med informasjon og annet skriftlig materiell som skal øremerkes vår gruppe.

Landsstyrets og administrasjonens klare målsetting er også å gjøre vår skriftlige informasjon, møtedokumenter og ikke minst sakspapirene til landsmøtet neste år så tilgjengelige som mulig. Det er om å gjøre at utsendingene med utviklingshemning får et best mulig grunnlag for å kunne danne seg sine

egne meninger under landsmøtedebattene. Vi har en lang vei å gå, men vil gjøre vårt beste.

Jeg vil på vegne av administrasjonen ellers ønske alle våre medlemmer en riktig god jul og godt nytt år. Vi ser frem til et spennende landsmøte i september 2016!

Vibeke Seim-Haugen
Generalsekretær

Når galt blir riktig og riktig blir galt

Av: Bjug Ringstad, nestleder i NFU

Alt jeg har opplevd og vært vitne til i Hedmark de siste månedene fremkaller dystre minner fra tiden med lukkede HVPU-institusjoner. De samme hersketeknikkene brukes av kommuner og fylkesmenn i 2015, som HVPU brukte helt fram til sin «død». Men ryktene om HVPU-systemenes død har vist seg sterkt overdrevet: «It's dead, but it won't lay down»! i hvert fall ikke i Hedmark.

Jeg jublet da ny vergemålslov sørget for å overføre ansvaret for verger fra kommunene til fylkesmennene. Men godt nok lovverk til tross – noe gikk galt underveis. Fryktelig galt! Å være verge har gått fra å være et meningsfylt engasjement til å bli næring. Enkeltmannsforetak opprettes. 10, 50, til og med over 100 mennesker kan en person være verge til. Med fylkesmennenes vitende og vilje. Få verger er lettere å forholde seg til enn mange. Og som i

Hedmark, lettere å instruere når butikktrær inn til erstatning for etikk!

Mennesker blir foreldreløse i det vi opplever i Hedmark. Foreldre blir ikke lenger å betrakte som pårørende! Nære familieband rives over av «noen» som påberoper seg å vite den enkeltes beste bedre enn den det gjelder og de nærmeste. Med påstått faglighet skyves mor og far ut det ytterste mørket. Nektet samvær eller det opprettes inngripende samværsavtaler. Personen med utviklingshemning blir ikke spurt, i hvert fall ikke hørt. Rettslig handlings- evne, samtykkekompetanse og selvbestemmelse settes systematisk til side. Klage- og ankemuligheter blir pulverisert. Kafka har fått en verdig utfordrer.

Det er rystende historier som fortelles i dette nummeret av Samfunn for Alle. Historier som er Norge i 2015 fullstendig uverdige. Ansvarlige myndigheter må ta hånd i

–Nasjonale føtter må settes ettertrykkelig ned, sier NFUs nestleder, Bjug Ringstad (Foto: SFA)

hanke. Nasjonale føtter må settes ettertrykkelig ned. Denne uverdige praksisen kan vi ikke leve videre med. Uten endring blir galt riktig og riktig blir galt.

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
sfa@nfunorge.org
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFU Norge

Annonseakvisitør: Salgs Forum AS
Tlf: 51 31 57 00/91 59 05 78
E-post: post@salgs-forum.no
Internett: www.salgs-forum.no

Forsidebilde: Torill Vagstad og Olav Brunstad
er politianmeldt for negativ påvirkning av
en kvinne med utviklingshemning i Elverum
(Foto: Bitten Munthe-Kaas)

Layout: Tina Jerstad, www.molte.no

Trykk: Gunnarshaug trykkeri
Utgivelse 1 – 2016
Kommer uke: 9

Frist for saker er: 19. januar
Annonsefrist er: 30. januar

- 4** Det spesielle med Hedmark-sakene i SFA er at de belyser svakhetene ved dagens lovverk og lovanvendelse, skriver Jens Petter Gitlesen i sin leder.
- 8** NFUs fylkesleder, Torill Vagstad, og hennes mann, Olav Brunstad, anket forbudet de fikk mot å besøke «Anne».
- 10** NFU har klaget dommeren i Sør-Østerdal tingrett inn for Tilsynsutvalget for dommere
- 12** Kongsvinger kommune har vedtatt i alt fire vedtak om bruk av makt overfor «Karl».
- 15** Det å få oppnevnt verge skal ikke innebære å miste råderetten over eget liv, sier Odd Ivar Grøn, en av advokatene som arbeider med «Karl» sak på vegne av hans foreldre.
- 16** For samboeren og foreldrene kom Stange kommunes tvangsvedtak mot «Else» som lyn fra klar himmel 9. desember 2014.
- 19** Advokat Elisabeth Viken i Hamar er sjokkert over hvordan hennes klienter blir behandlet. Hun representerer «Elses» foreldre og tidligere samboer.
- 21** Sten Holmsen i Kirkenær er enearving til titalls millioner. Han ønsker å bytte verge, men får ikke lov til å bruke av egne penger til å engasjere advokat.
- 22** Grue kommune har brukt Sten Holmsens barndomshjem som dagsenter for mennesker med utviklingshemning i tre år mot å betale driftsutgifter og klippe plen og måke snø. Den vakre eiendommen så ut som et villnis da SFA var der.
- 25** Helse- og omsorgsdepartementet har satt i gang et arbeid med å vurdere dagens tvangsregelverk.

Leder s. 4 SAFO s. 36 NFU Internasjonalt s. 38 NFU-butikken s. 44

Tante Sofie og omsorgstjenesten

Foruten å være en tragedie for de involverte, belyser de omtalte sakene fra Hedmark hvordan både vergemålsloven og regelverket for bruk av tvang og makt overfor mennesker med utviklingshemning, er blitt til noe helt annet enn tiltenkt. Forholdene som kommer fram i sakene er ikke unike. Det spesielle med sakene fra Hedmark, er at de i svært stor grad belyser svakhetene med dagens lovverk og lovanvendelse.

I den ene saken, er det opplagt at omsorgstjenesten frykter at far skal forgripe seg på sin datter. En har forsøkt å illegge ham besøksforbud. Imidlertid så verken tingretten eller lagmannsretten grunnlag for en slik sanksjon. Høyesterett så heller ingen grunn til å overprøve lagmannsrettens avgjørelse. Når en ikke nådde frem med besøksforbud overfor far, forsøkte en seg med besøksforbud overfor mor, så et besøksforbud overfor NFUs fylkesleder i Hedmark. I siste instans utformes tvangsvedtak som skal gi kvinnen saken handler om den «nødvendige» beskyttelse overfor antatt skadelige krefter.

Verkene domstolene eller lovverket er perfekt, men det kan umulig være slik at domstolsavgjørelser kan overprøves av omsorgstjenesten og fylkesmannen. Helse- og omsorgstjenesteloven har aldri vært ment som et alternativ til straffeloven. Kvinnen, som tvangsvedtaket er ment å gjelde, har heller ikke gjort noe ulovlig. Det er ingen grunn til å straffe kvinnen for overgrep som retten mener at far ikke har begått overfor henne.

Viktige begreper på dette feltet handler om å utsette seg selv eller andre for «vesentlig skade», «faglig forsvarlighet» og «samtykkekompetanse».

Det er ingen enkel sak å vurdere et menneskes samtykkekompetanse. Nå preger Vimpelcom-skandalen avisoverskriftene. I etterpåklokskapens lys, er det få som tror at ledelsen i Telenor forsto konsekvensene av sine handlinger. Ledelsen i Telenor har fått kritikk og noen er kastet, men

ingen har argumentert for å frata personer i telegiganten deres samtykkekompetanse av den grunn. Det er heller ikke uvanlig at folk ikke forstår konsekvensen av det de gjør. Det å angre på handlinger en har gjort, er ikke diagnoseavhengig. Når en skal vurdere folks samtykkekompetanse, skal en selvsagt ikke pålegge mennesker med utviklingshemning eller personer under vergemål strengere krav enn det som landets myndige borgere evner å leve opp til.

Vi fikk regelverket for bruk av tvang og makt for å forhindre «vesentlig skade». Bakteppet var utagerende atferd, selvskading og umenneskelig behandling. I dag eksisterer en vesentlig mer liberal forståelse av «vesentlig skade». I 2009 fortolket Helse- og omsorgsdepartementet tvangsbestemmelsene til også å forhindre kriminalitet. NFU støttet fortolkningen av pragmatiske årsaker, selv om den lå langt utenfor lovverkets intensjon. Med tanke på de svært få notorisk pyromane eller pedofile med utviklingshemning, ville det være bedre å forhindre tragediene med omsorgstjenesten enn å anvende straffeloven i ettertid.

I ettertid kan vi angre. Det å forhindre «vesentlig skade» blir nå fortolket såpass vidt at alle oppfyller vilkåret. Ingen kan påstå at de ikke har en risiko for å bli utsatt for «vesentlig skade». Kontakter vi har, kan påvirke oss. Men dette er verken grunnlag for å inndra mobiltelefon, legge restriksjoner på internettbruk eller å kreve at tjenesteytere skal overvåke besøk av slekt og venner. Farene er mange, men omsorgstjenesteloven er ingen erstatning for straffeloven. Fortsetter utviklingen, vil helse- og omsorgstjenesteloven til og med kunne erstatte veitrafikkloven.

Det er lett å enes om at tiltak må være «faglig forsvarlige», men det er ikke alltid like lett å avgjøre hva som er faglig forsvarlig. Ortopeden som amputerer feil fot, har opplagt opptrådt faglig uforsvarlig. Men hvor går grensen for faglig forsvarlig bruk av mo-

biltelefon? Hvilke venner er det faglig uforsvarlig å ha? Når er det faglig forsvarlig å frata folks ytringsfrihet? Hvor utsvevende kan et seksualliv være og fortsatt være innenfor faglig forsvarlige grenser?

Skal en besvare spørsmålene ovenfor, nytter det verken å gå til helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9, lovverkets forarbeider eller vernepleierfaglig litteratur. Tante Sofies moralisering passer i eventyret, men bidrar ikke til rettsikkerhet. Hypoteser og antakelser er ikke bevis for noe som helst, spesielt ikke når domstolene allerede har vurdert argumentasjonen og funnet den for lett.

Sakene fra Hedmark viser behovet for å gjennomgå vergemålsloven og tvangsbestemmelsene i helse- og omsorgstjenesteloven. Siktemålet med den nye vergemålsloven var å unngå «snikumyndiggjøringen», et fenomen som trolig aldri har vært større enn i dag. Regelverket om tvang og makt ble underlagt en god og helhetlig gjennomgang på 1990-tallet, men fokuset var da rettet mot saker som antakelig utgjør et lite mindretall av dagens vedtak.

Nå venter vi på et nytt Røkke-utvalg som kan gjennomgå og oppdatere regelverket til problemstillingene vi står overfor i dag.

JENS PETTER GITLESEN*
FORBUNDSLEDER

Jens Petter Gitlesen

FANTASTISKE Solgården i Spania

Sommerferie 2016

trygghet, trivsel og glede

En annerledes og morsom ferie!

Solgården er et tradisjonsrikt feriested på Costa Blanca, mellom Alicante og Benidorm. Deilige dager med sol, bad og mye moro. Møt nye venner i flotte omgivelser!
Opplev Solgården du også!

Dette er inkludert i reisen til Solgården:

- Trygg og tilrettelagt ferieopplevelse med eget fly og helsepersonell som reiseledere
- Unik bagasjeservice. Direkte fra avreiseflyplass til ditt rom
- Helpensjon. Delikate buffeter til alle måltider
- 24 timers vakt med norsk helsepersonell
- Flotte tilbud om aktiviteter og utflukter

Enklere ferie kan du ikke få!

SOLGÅRDEN

trygghet, trivsel og glede

For mer informasjon og bestilling: www.solgården.no

Tlf 24 14 66 60 (man - fre kl. 08.30 - 21.00)

Følg oss på

Bakgrunn

NFU får stadig flere henvendelser fra pårørende landet rundt som ber om hjelp til sine familiemedlemmer. Det skjer ikke minst i kjølvannet av at noen personer i kommunens omsorgstjeneste, spesialisthelsetjenesten og i vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen forvalter vergemålsloven på en måte som er i strid med regelverkets intensjoner og internasjonale konvensjoner.

Vi har i årenes løp hatt mange reportasjer i SFA om lovfestede rettigheter og brudd på grunnleggende rettsprinsipper innen tiltak og tjenester for mennesker med utviklingshemning. Denne gangen har vi valgt å rette søkelyset på fire alvorlige saker i Hedmark. Årsaken er både at menneskene de handler om, er rammet svært hardt og at sakene har fellesnevner som også foreldre ellers i landet sliter stadig mer med.

Den første fellesnevneren er at det oppstår konflikter mellom de som skal hjelpe og «kravstore» foreldre og nære pårørende til mennesker med utviklingshemning som så fratas rollen som verge for sine familiemedlemmer. Den andre er at fylkesmannen i stedet oppnevner nye og «profesjonelle» verger som dermed kan få flere titalls klienter under vergemål. Den tredje fellesnevneren er at vergene unnlater å forholde seg til den enkeltes ønsker, og bestemmer langt mer enn deres oppdrag går ut på og det personens behov skulle tilsi. Den fjerde fellesnevneren er at vedkommende saken gjelder, blir fratatt samtykkekompetanse og mister innflytelse og medbestemmelse i eget liv. Alt mens pårørende blir stående maktesløse og ikke lenger får innsyn i noe som gjelder deres nærmeste familiemedlemmers hverdag.

Det som kommer fram i disse reportasjene vil trolig skape reaksjoner. Vi har forståelse for at det å bli gjenstand for kritikk for noe mange kanskje hverken føler ansvar for eller har mulighet til å imøtegå, kan skape avmakt. Hensikten er uansett er å illustrere hvordan bestemmelser i dagens lovverk som skal forhindre overgrep fra myndighetenes side, i praksis blir satt ut av spill.

«Det må legges til grunn at samtykkekompetanse ikke kan fratas flatt, det må alltid ses i forhold til hvilken beslutning som skal tas». (Professor i helserett, Alice Kjellevold, Universitetet i Stavanger)

Når beskyttelse blir makt og tvang

I 1993 ble en trebarnsfar i Hedmark anmeldt for å ha forsøkt å begå et overgrep. Han tilstod umiddelbart og sonet sin straff. Noe senere tilga kvinnen ham.

ALLE HEDMARK-REPORTASJENE: BITTEN MUNTHE-KAAS

Mannen trodde at han dermed var ferdig med saken og kunne gå videre i livet sitt – fast bestemt på aldri å gjøre noe slikt igjen. Fagfolk rundt mannens yngste og i dag 27 år gamle datter «Anne» med lettere utviklingshemning, glemte derimot aldri det han hadde gjort.

Med unntak av en periode da hennes ene søster ble alvorlig syk og døde, har ansatte i hjelpeapparatet forsøkt å få faren tiltalt for også å ha begått seksuelle overgrep mot sine tre døtre. Alle er blitt undersøkt på sykehus uten at det er funnet bevis for disse påstandene. Politiet har ransaket farens hus uten å finne noe mistenkelig. Han har vært i flere politiavhør og fått besøksforbud hos «Anne» som i etterkant er blitt kjent ugyldige i flere rettsinstanser og avvist av Høyesterett.

Sorgen «Anne» har opplevd over ikke å få lov til å ha noe med faren å gjøre i disse periodene, er det tatt lite hensyn til. Hun har vært i flere dommeravhør og må mot sin vilje ta imot et veilednings- og behandlingsopplegg i regi av habiliteringstjenesten som følges opp av de ansatte i bofellesskapet der hun flyttet inn for seks år siden.

Til slutt ble presset fra fagfolk mot faren så tøft at han ble enig med sin samboer og døtrenes mor om at de måtte flytte fra hverandre for at hun ikke skulle risikere å bli avsatt som «Annes» verge.

Samtykkekompetansen

I løpet av de siste par årene har imidlertid utviklingen i denne saken akselerert. Det startet med at «Anne» stadig oftere ga uttrykk for at hun ønsket å flytte fra omsorgsboligen og i stedet få bistanden hun trengte fra kommunen i eget hjem.

I 2014 fant hun en liten leilighet hun ønsket å kjøpe på internett. Hun fikk innvilget startlån og botilskudd fra Husbanken via Elverum kommune. Ettersom hun var under vergemål, måtte et kjøp av egen bolig godkjennes av vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen. Her ble det tatt kontakt med «Annes» fastlege med spørsmål om hvorvidt hun har samtykkekompetanse og dermed kunne gjøre det. Etter et møte med «Anne» konkluderte fastlegen i sin erklæring med at det «...ikke synes som om hun har samtykke» med henvisning til hennes IQ, utviklingshemning og manglende forståelse av hva samtykkekompetanse betyr og innebærer." Han støttet seg i tillegg på en tidligere utredning av habiliteringstjenesten i Hedmark fra 2007.

Etter lang saksbehandling kom avslaget fra Fylkesmannen om at «Anne» ikke kunne kjøpe egen bolig. Da var leiligheten hun ønsket seg, for lengst blitt solgt.

Ny verge

Annes ønske om å flytte ut fra bofellesskapet i Elverum, ga ny næring til fag-

Bofellesskapet der «Anne» har bodd i seks år ligger i høyre bygg.

Fengselsliknende forhold

I perioden 2006/2007 undersøkte de to forskerne Karl Elling Ellingsen og Kim Berge ved Nasjonalt Kompetansesenter om Utviklingshemning (NAKU) en del enkeltvedtak. De anslo at mellom 50 og 100 personer med utviklingshemning hadde vedtak om bruk av tvang og makt, og tiltak som minnet mer om «fengselsliknende forhold enn omsorgstjeneste».

folks spekulasjoner rundt farens rolle. Det ble i tillegg hevdet at det primært var foreldrenes ønske og ikke hennes å flytte fra bofellesskapet. Da de protesterte, ble det vedtatt et nytt besøksforbud som denne gangen også omfattet «Annes» mor. Dette forbudet ble etter en tid kjent ugyldig av Tingretten. Moren fikk likevel ikke ta

2014. Uten å spørre «Anne» oppnevnte vergemålsavdelingen i stedet en profesjonell verge som den unge kvinnen hverken kjente eller ønsket og som allerede hadde et titalls klienter under vergemål. Hun fikk i oppdrag å ivareta «Annes» økonomiske og personlige interesser. Som inkluderer spørsmål i kapittel 9 i helse- og

hånd om hun fikk lov til å delta på turer, gå til frisøren eller for eksempel kjøpe seg en CD for egne penger.

«Trenger beskyttelse»

Sommeren 2015 fant Anne igjen en leilighet som hun ønsket å kjøpe. Denne gangen ble drømmen knust både av vergen og Fylkesmannen. Tilbakemelding var klar: Hun trenger «beskyttelse» og skal bo i bofellesskapet i Elverum med døgnbasert hjelp.

Faren orket ikke å forholde seg passivt til «Annes» fortvilelse over avgjørelsen. Han gjorde kort prosess – ut fra antagelsen om at det nok en gang måtte være den gamle dommen mot ham som lå bak. Han tok opp lån med sikkerhet i huset sitt og kjøpte en leilighet som datteren kunne leie av ham inntil hun med tiden i beste fall får tillatelse til å kjøpe den selv.

«Det er altfor mange som bestemmer i livet mitt!»
(«Anne»)

imot besøk av datteren. Ingen av foreldrene fikk heller besøke henne i bofellesskapet uten at ansatte var til stede.

Foreldrenes protester mot at «Anne» ikke fikk tillatelse til å kjøpe egen bolig, førte til at moren ble fratatt sin mangeårige rolle som datterens verge i august

omsorgstjenesteloven om bruk av makt.

«Annes» personlige forbruk ble begrenset av den nye vergen. Hun måtte ofte be om tillatelse når hun ville kjøpe noe for egne penger og fikk bare handle mat i en butikk der bofellesskapet hadde konto. 27-åringen skulle i tillegg klarere på for-

NFU-eksempel

Likestillings- og diskrimineringsombudet har brukt flere eksempler fra NFU i sin rapport til komiteen som overvåker den norske statens oppfølging av FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Følgende gjelder vergerollen:

«En person fortalte at han/hun ikke får bestemme over bruk av pc, sin økonomi, valg av flyselskap med mer. Vedkommende snakker kun én gang i året eller sjeldnere med sin verge. En annen person fortalte at han/hun ikke får bestemme over penger, mat og kontakt med venner.»

(Fra en spørreundersøkelse utført av LDO)

Ville veier

«Hvis det er Fylkesmannen ved vergemålsavdelingen som skal bestemme hvor utviklingshemmede skal bo, så er vi på ville veier. Dette er jo en pekefinger til utviklingshemmede om at «gjør dere ikke som vi sier, bor dere ikke der vi vil dere skal bo osv. så tar vi bare fra dere samtykkekompetansen og andre rettigheter på de områdene som passer oss».

(Marion Andersen, Haugesund på NFUs facebook-side 21. oktober)

Ektepar anmeldt for bortføring

Etter en ferie hos moren sist sommer, orket ikke «Anne» å dra tilbake til bofellesskapet i Elverum. Hun tok i stedet kontakt med lederen av NFU Hedmark fylkeslag, Torill Vagstad, som hun har kjent i snart 16 år, og ba om hjelp.

Torill Vagstad og Olav Brunstad i samtale med sin advokat Jostein Løken.

Den unge kvinnen ba om å få bo hos henne i en overgangsperiode mens hun ventet på at farens kjøp av leilighet skulle gå i orden og hun deretter kunne flytte dit.

Vagstad og hennes mann, Olav Brunstad, er to hjertevarme og rause mennesker. De har i årenes løp åpnet hjemmet sitt for flere unge og voksne som av ulike årsaker har hatt behov for støtte. Nå gjorde de det igjen for «Anne» – med henvisning til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne som fastslår hennes rett til å velge hvor og med hvem hun vil bo. For Torill var det i tillegg umulig å ikke hjelpe «Anne» – i kraft av sitt tillitsverv i NFU.

«Anne» ba om og fikk bo hos ekteparet i ukedagene og hos moren som ikke har bil og bor et stykke unna hennes arbeidsplass i helgene.

Kritikk

«Anne» stortrivdes hos Brunstad/Vagstad. Ekteparets ellers så fredelige hverdag ble derimot snart snudd på hodet. Spesielt Torill brukte etter hvert det meste av sin fritid på å besvare mailer og telefonsamtaler med «Annes» verge, Elverum kommune, fylkesmannens vergemålsavdeling og etter hvert også politiet. Alle ga i kritiske ordelag både skriftlig og muntlig uttrykk for hva de mente om at «Anne» bodde hos dem.

Da farens boligkjøp var i orden, sendte «Anne» selv skriftlig oppsigelse av leiligheten i bofellesskapet til Elverum kommune. Etter den månedslange oppsigelsen der ville hun flytte og bo sammen med

moren i den ny leiligheten på ubestemt tid. Dette skulle både gjøre overgangen enkel og vise hvor mye tjenester hun trengte fra kommunen for å kunne bo for seg selv. Foreldrene gikk deretter i gang med oppussing slik at leiligheten skulle være innflytningsklar når oppsigelsestiden var over og Anne fikk penger til å leie den.

Da dette ble kjent i forvaltningen, vakte det umiddelbare reaksjoner. Vergemålsavdelingen tok på nytt kontakt med «Annes» verge som ble fortalt at den unge kvinnen selv hadde fortalt til ansatte i bofellesskapet at det var foreldrenes og NFU ved Torill Vagstads ønske at hun skulle flytte fra Jotunhaugen. Vergen nektet deretter både å godkjenne 27-åringens oppsigelse og at hun skulle leie leilighet av faren. «Anne» måtte i stedet betale husleie til kommunen for leiligheten i bofellesskapet – til tross for at hun hverken bodde og minst av alt ønsket å fortsette å bo der.

Ekteparet anmeldt!

Ukene gikk. Etter hvert ble husfreden hos ekteparet Brunstad/Vagstad også stadig mer forstyrret av de stadig flere signalene som kom om at «Anne» ville bli hentet og ført tilbake med tvang hvis hun ikke frivillig flyttet tilbake til bofellesskapet. Hun fikk uanmeldt besøk av to representanter fra habiliteringstjenesten i arbeidstiden, og ble gradvis mer redd for å gå på jobb.

Ekteparet ble deretter politianmeldt etter paragraf 216 i straffeloven om bortføring av barn – som siden viste seg å være en skivebom av politiadvokaten rent juridisk (s. 10).

Politiet på døren

Etter å ha bodd hos ekteparet i ca. åtte uker forstod alle at «Anne» kunne bli hentet og ført tilbake til bofellesskapet når som helst. Ettermiddagen det skjedde kom to representanter for lovens lange arm sammen med lederen av bofellesskapet. Da de hadde fått vite at «Anne» var til stede, ville de ta henne med seg. De hadde imidlertid ingen hjemmel å vise til, og måtte dra med uforrettet sak og beskjed om at ekteparet ville bidra til at «Anne» flyttet tilbake til bofellesskapet – hvis det gikk formelt riktig for seg.

Mens dette skjedde satt «Anne» i rommet ved siden av. Hun brøt sammen da hun forstod konsekvensen av det som hadde skjedd. Neste dag dro 27-åringen likevel på jobb. Med politiet som «backup» utenfor ble hun hentet og ført tilbake til bofellesskapet. Her ble den fortvilte kvinnen umiddelbart sykemeldt, fordi hun trengte «hvile». «Anne» ble i tillegg fratatt sin mobiltelefon, fikk forbud mot å ta imot besøk, kommunisere på internett og sosiale medier og skulle følges av an-

To politibetjenter kom hjem til ekteparet Vagstad/Brunstad sammen med lederen av bofellesskapet (kvinnen i midten),

satte både til og fra jobb og ellers utenfor bofellesskapet.

Anket besøksforbud

Samme dag fikk Torill Vagstad og Olav Brunstad beskjed om å innfinne seg hos politiet for å signere en erklæring om at de ikke fikk besøke, kommunisere eller ha noe med «Anne» å gjøre på annen måte – det neste halve året. I begrunnelsen ble det blant annet hevdet at kvinnen må beskyttes mot deres psykiske påvirkning ved at de hadde fått henne til å tro at det beste for henne var å bo for seg selv og ikke i bofellesskapet. Ekteparet anket avgjørelsen som de mente var gitt på uriktig grunnlag. Besøksforbudet ble senere opphevet av Sør-Østerdal tingrett (se neste side).

Mens faren holdt seg unna i redsel for at hans nærvær ville gjøre situasjonen enda vanskeligere for datteren, fikk moren beskjed av politiet om at hun kunne få nytt besøksforbud hvis hun tok kontakt. «Anne» ble friskmeldt etter en drøy uke. Tvangstiltakene mot henne fortsatte inntil tingrettens vurdering om Vagstad/Brunstads ankesak om deres besøksforbud hos «Anne» forelå (se egen sak).

Nytt tvangsvedtak?

Etter kjennelsen i tingretten fikk foreldrene et 17 siders brev fra Elverum kommune med vedtak som innebærer omfattende bruk av tvang og makt overfor datteren for en periode som nå var forlenget fra et halvt til et helt år.

Begrunnelsen handler igjen om at «Anne» – med unntak av vergen – skal beskyttes og avskjæres fra all form for kontakt med familie og andre som forsøker å påvirke hennes psykiske helse og er til hinder for at hun tar del i nødvendige behandlingsopplegg. Det er utarbeidet rutiner både på jobben hennes og i bofellesskapet om hvordan personalet skal opptre hvis det skjer.

Den unge kvinnen skal dessuten alltid ha en ansatt hos seg i våken tilstand og kun alenetid i egen leilighet når det er personale tilgjengelig i fellesarealet i nærheten. Hun skal følges på alle aktiviteter, til og fra jobb og får bare tilgang på mobiltelefon og internett ved behov og under tilsyn.

Da SFA gikk i trykken, var klagen ennå ikke ferdig behandlet hos Fylkesmannen.

«Annes» foreldre fortvilet på datterens vegne.

Et tvangsvedtak vil knuse «Anne»!

- Er det ingen som tenker på hvordan «Anne» vil reagere hvis Fylkesmannen godkjenner kommunens nye tvangsvedtak som innebærer en hverdag i et helt år i bofellesskapet med strenge restriksjoner? Vi vet at det vil knuse henne!

27-åringens foreldre viser til at datteren med lettere utviklingshemning både er aktiv, selvstendig og sosial. - Hennes største problem er at hun vantrives i bofellesskapet. Hun vil bli psykisk syk hvis hun skal fotfølges overalt utenfor og

fagfolk mot deres familie. Som lenge ble satt i sammenheng med dommen han fikk og sonet for snart 25 år siden.

- De sier jeg er «rar» og mener fortsatt at jeg er en «farlig mann». «Anne» har uansett aldri gjort noe galt. De må heller straffe meg, sier faren fortvilet.

Mors atferd

Moren har heller ikke sluppet unna kritikk fra fagfolkene rundt datteren. I de senere årene er det ikke minst hennes forhold til «Anne» som blir brukt som begrunnelse for at datterens psykiske helse blir «vesentlig skadet».

-Fagfolkene påstår blant annet at «Anne» blir ulykkelig og opprørt over at jeg ikke ser hennes utfordringer, kun er opptatt av meg selv, og overfører mine

I denne saken har det skjedd et systemkollaps. Advokat Jostein Løken, Elverum

konstant overvåkes innendørs – uten noe kontakt med de hun er aller mest glad i.

Straff meg!

Begge fortviler på datterens vegne. De har i alle år også følt seg maktesløse overfor beskyldningene og det de opplever som trakassering av forvaltning og

problemer på henne når jeg ringer eller kommer på besøk. Påstandene er enten direkte usanne eller vridd i en retning som forsterker begrunnelsen for at hun må skjermes fra samvær med oss begge. Vi kommer likevel aldri til å gi opp kampen for «Annes» frihet og rett til å bo for seg selv!

Besøksforbudet er en maktdemonstrasjon

- Jeg er svært glad for at Torill Vagstads og Olav Brunstads besøksforbud ble opphevet. Både forbudet, men også kritikken som er rettet mot mine klienter i tingrettens kjennelse, er ikke annet enn et uttrykk for en maktdemonstrasjon.

Advokat Jostein Løken fikk opphevet forbudet som NFUs fylkesleder i Hedmark fikk mot å besøke «Anne»

Advokat Jostein Løken i Elverum representerte ekteparet da deres anke mot at de fikk forbud mot å besøke «Anne» ble behandlet i Sør-Østerdal tingrett.

Løken gir uttrykk for at han i flere henvendelser til påtalemyndigheten etterlyste hvem som var ansvarlig myndighet for besøksforbudet – som i tillegg til å være brudd på menneskerettighetene etter hans oppfatning også var uetisk. - Det er meningsløst at gjestfrihet, omsorg og omtanke fra mine klienters side både resulterte i at de først ble politianmeldt og deretter nektet å besøke «Anne» etter at hun ble tvunget til å flytte fra dem.

Juridisk mageplask

- Hva mener du om at ekteparet fortsatt er under politietterforskning etter at besøksforbudet ble opphevet?

- De ble først anmeldt etter en bestemmelse i straffeloven som handler om «bortføring» av barn. Det var et juridisk mageplask og sier også noe om holdninger til voksne mennesker med utviklingshemning. Bestemmelsen som brukes mot ekteparet nå, er heldigvis mindre alvorlig. Den handler om at de har vist plagsom opptreden over «Anne». Denne paragrafen er i tillegg til å være absurd også fullstendig ubrukelig i denne sammenheng. Jeg mener kort og godt at det har skjedd en systemkollaps i denne saken, sier Jostein Løken.

Jeg mener å ha inngående kjennskap i alt som kan knyttes til denne saken. Likevel forblir agendaen til både Elverum kommune og Fylkesmannen i Hedmark meg fullstendig uforståelig. I Tingrettens kjennelse beskrives NN på den ene side i «sakens bakgrunn i korte trekk», som «lettere psykisk utviklingshemmet». På den annen side (11 linjer lenger ned) har «hun et lavt funksjonsnivå». Begge disse påstandene kan ikke være korrekte. Det de imidlertid er et formidabelt eksempel på, er den totale mangel på konsistens som hele kjennelsen bærer preg av. Dette verken må eller skal være siste ord i denne saken!

(Fra NFUs nestleder Bjug Ringstads artikkel «Orwell 2015» i Østlendingen om kjennelsen i Sør-Østerdal tingrett)

Klager dommeren inn for Tilsynsutvalget

Like før SFA gikk i trykken sendte NFU klage på dommeren i Sør-Østerdal tingrett som avsa kjennelsen om opphevingen av besøksforbudet hos «Anne» inn for Tilsynsutvalget for dommere.

Juridisk rådgiver i NFU, Kristine Vierli, begrunner dette for det første med at dommeren i sin kjennelse fremstår som partisk, og ikke uavhengig slik en dommer skal være. - Kvinnens egne synspunkter i dommeravhør er overhodet ikke lagt til grunn. Dommeren legger i tillegg hovedvekt på motpartens kritikk av ekteparet Vagstad/Brunstad og lar heller ikke deres synspunkter komme fram i kjennelsen. Vi mener i tillegg det er svært alvorlig når det i kjennelsen er lagt til grunn at NFU har misbrukt kvinnen til å fronte en prinsippsak, presiserer Kristine Vierli.

Hele kjennelsen er lagt ut på www.nfunorge.org under Jens Petter Gitlesens kommentar «Seier med bismak».

Politiadvokat Helge Andreas Eidsvåg (med briller) i en pause under rettsforhandlingene sammen med fra venstre «Annes» bistandsadvokat Elisabeth Hveberg, direktør Bernhard Caspari og seniorrådgiver Ingebjørg Gaukerud fra vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen i Hedmark.

Retten opphevet besøksforbudet

Besøksforbudet som NFUs fylkesleder Torill Vagstad og hennes mann Olav Brunstad fikk mot å besøke «Anne» i bofellesskapet ble opphevet da saken ble behandlet i Sør-Østerdal tingrett i Elverum nylig.

Retten ble holdt åpen med referatforbud da ekteparets vitner forklarte seg. Den ble derimot lukket da ansatte i kommunen, habiliteringstjenesten og vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen uttalte seg. Blant dem var også «Annes» bistandsadvokat, Siv E. Hveberg. Hun har tidligere gjort flere forgjeves forsøk på å få ulike rettsinstanser, inkludert Høy-

terett, til å ilegge «Annes» far besøksforbud hos datteren. Hveberg var også blant de som mente at Torill Vagstads og Olav Brunstads besøksforbud måtte opprettholdes. «Annes» profesjonelle verge var derimot sykemeldt og stilte ikke i retten.

Påtalemyndigheten kommer ikke til å anke kjennelsen.

Loven er lik

..«En sak fra Telemark tyder på at Fylkesmannens saksbehandlere der, har vært på et annet kurs enn kollegene hos Fylkesmannen i Hedmark: En ung kvinne med utviklingshemming trivdes ikke i bofellesskapet hun bodde i. Foreldrene bygget et hus til henne. Kommunen avsto søknad om BPA. Avslaget ble anket.

Fylkesmannen ga foreldrene medhold og uttalte at mennesker med utviklingshemning også kan bo der de vil, og ga kommunen tre uker til å ordne opp. Kommunen har fattet nytt vedtak: BPA med 2 til 1 bemanning 24 timer i døgnet pluss flytende timer i tilfelle sykmeldinger!

Lovene er de samme i Hedmark og Telemark. Forskriftene er identiske. Begge fylkesmenn får de samme rundskriv. Dette til tross, en kvinne blir «fengslet», en annen «løslatt». I Hedmark råder fortsatt småkongeveldet.

Opp og stå Harald Hårfagre – jobben din er ikke fullført!

(Fra et leserinnlegg av NFUs nestleder som stod i Østlendingen 11. november)

« Det er en lovfestet plikt ifølge paragraf 9-1 i helse- og omsorgstjenesteloven å tilrettelegge for minst mulig bruk av tvang og makt gjennom andre løsninger.

Vergemålsloven

Norge ratifiserte FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne i 2013. Norge foretok da en revidering av vergemålsloven for å få den til å bli i samsvar med konvensjonen. Den nye loven er likevel i strid med den, og det svake rettsvernet den gir har fått tragiske konsekvenser for en del mennesker med utviklingshemning og deres pårørende.

Vergerollen

«En viktig rolle for vergen er å bidra til å skape trygghet, sørge for at personen blir hørt og at rettsikkerheten blir ivaretatt på en god måte».

(Fra brosjyre om «Trenger du verge?» på Vergemålsportalen på www.vergemal.no)

LDO-rapport

«CRPD 2015 – Likestillings- og inkluderingsombudets rapport til FN's komité for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne» er et supplement til Norges første periodiske rapport til FN.

Rapporten er oversiktlig og skrevet i et enkelt språk og kan leses i sin helhet som PDF på Likestillings- og diskrimineringsombudets nettside www.ldo.dep.no De som vil ha rapporten tilsendt, kan henvende seg til ombudet på mail-adresse post@ldo.no

Bakgrunn

Da de vordende adoptivforeldrene skulle hente «Karl» på flyplassen i 1988, hadde de fått beskjed om at han var åtte år. Det skulle vise seg at han var fire år eldre. Den tidligere gategutten var traumatisert etter flere års sult, fornedrelse og overgrep i sitt hjemland.

Han begynte på skolen, lærte norsk og å skrive, lese og regne i de første årene hos sin nye familie utenfor Kongsvinger. Etter hvert begynte imidlertid de psykiske problemene etter opplevelsene i sitt tidligere hjemland å melde seg.

Tilbudene han deretter fikk i årene som fulgte i regi av Kongsvinger kommune var – med noen unntak – til lite hjelp. Han var gjenstand for langvarige utredninger, vonde institusjonsopphold og fikk blant annet diagnosen moderat utviklingshemning.

Til slutt la Kongsvinger kommune ham ut på anbud. Ledelsen i et lite omsorgsfirma som «Karl» hadde bodd hos tidligere og følte seg trygg på, la inn et tilbud. Men, med sin laveste pris ble det et av de største omsorgskonsernene her i landet som overtok ansvaret. Og med en hjelpeverge som fattet vedtak i tråd med det kommunen ville, hjalp det heller ikke hvor «Karl» selv og foreldrene ønsket at han skulle bo.

Dermed havnet «Karl» først i et av omsorgskonsernets bofellesskap for unge voksne med utviklingshemning og andre diagnoser i Akershus i stedet. Der vantrivdes han i seks år, ble utsatt for omfattende medisiner, bruk av makt og tvang og en periode med fullt besøks- og kontaktforbud. I løpet av dette oppholdet måtte han feire en fødselsdag og en julekveld med foreldrene i nærvær av to ansatte i bofellesskapet.

I september 2012 ble «Karl» overført fra omsorgsboligen til det omsorgskonsernet omtaler som et psykiatrisk bofellesskap i en annen Akershus-kommune. Der har han bodd siden. Her har 39-åringen egen leilighet, to ansatte hos seg i alle døgnetts våkne timer i tillegg til sin egne våkne nattevakt. Han gir sterkt uttrykk overfor de han kjenner utenfor institusjonen at han vantrives. Fagfolkene rundt «Karl» derimot, sier det motsatte.

Da hans tidligere verge sluttet høsten 2014, ba moren om å få overta, men forgyves. Oppnevningen fikk NFUs juridiske rådgiver, Hedvig Ekberg, til å sende skriftlig klage til Fylkesmannen i Hedmark. Først fem måneder senere ble klagen sendt videre derfra til Statens sivilrettsforvaltning (SRF). Det er i skrivende stund over et halvt år siden – og der befinner klagen seg fortsatt (november 2015).

Overvåkning i samme rom 365 dager i året

I løpet av årene har Kongsvinger kommune vedtatt i alt fire vedtak om bruk av makt og tvang overfor «Karl».

Da kommunen fattet sitt andre tvangsvedtak i 2010, måtte Fylkesmannen i Oppland overta som sette-fylkesmann i saker som har med bruk av makt og tvang overfor «Karl» å gjøre. Årsaken var at Fylkesmannen i Hedmark ble erklært inhabil etter et vedtak i fylkesnemnda som utløste en sterk konflikt med foreldrene og deres advokat i Oslo, Helge Hjort.

Det er ikke helt enkelt å få oversikt over behandlingen av de ulike tvangsvedtakene etter at Fylkesmannen i Oppland overtok heller. Her ble det tredje vedtaket godkjent i mars 2014. I slutten av januar 2015 omgjorde imidlertid fylkesmannen til foreldrenes store glede og overraskelse sitt eget vedtak.

«Karls» nåværende verge klaget imid-

lertid over annulleringen i midten av februar, og fikk medhold. På dette tidspunkt var det kun snaut en måned før vedtaket likevel skulle ha gått ut. Advokat Helge Hjort fikk først etter to måneder beskjed fra sette-fylkesmannen om at tvangsvedtaket likevel skulle fortsette.

«Hastevedtaket»

I mai i år fattet Kongsvinger kommune sitt fjerde og strengeste «hastevedtak» om bruk av makt og tvang etter kapittel 9 i helse- og omsorgsloven overfor «Karl». Det skal vare i ett år.

Vedtaket innebærer kontinuerlig tilsyn døgnet rundt 365 dager i året i samme rom med fotfølging både i og utenfor bofellesskapet, skadeavvergende tiltak med (omstridt, red.anm.) bruk av mageleie, mat- og vannrestriksjoner og begrensninger med og overvåkning av telefonsamtaler. «Karl» får i tillegg totalt besøksforbud hjemme hos foreldrene. Familien må avtale besøk hos ham med personale til stede hos ham på forhånd – fortrinnsvis

«Karls» tidligere verge argumenterte forgyves for salg av leiligheten som «Karl» eier i foreldrenes sokkeletasje. Nå vil den nåværende vergen gjøre det samme

i ukedagene. De ansatte kan imidlertid nekte foreldrene å ta med personer som de mener kan påvirke «Karls» sinnstilstand i negativ retning.

Hastevedtaket er datert 5. mai i år.

Advokater

Flere advokater har i løpet av årene arbeidet for foreldrene med «Karls» sak. I dag representerer advokat Helge Hjort dem i spørsmålene som har med bruk av makt og tvang å gjøre, mens advokat Odd Ivar Grøn tar seg av deres søksmål mot Fylkesmannen i Hedmark som gjelder «Karls» rettslige frihet og samtykkekompetanse. Intervjuer med begge Oslo-advokatene står på side 15. Juridisk rådgiver i NFU, Hedvig Ekberg, har også fulgt «Karl»-saken over tid.

Faksimile fra Samfunn for alle 2/2011

Det ble sendt direkte fra Kongsvinger kommune til sette-fylkesmannen i Oppland. Foreldrene fikk – med vergens samtykke – ikke beskjed om vedtaket før to måneder senere, fordi de ikke har status som pårørende lenger. De ble imidlertid innkalt til møte om det hos sette-fylkesmannen på Lillehammer før, i skrivende stund, ca. en måned siden. Da ba de om at møtet ble utsatt, fordi «Karl» får i mellomtiden er blitt alvorlig syk. Vedtaket har av den grunn ikke trådt formelt i kraft ennå (medio november).

Samtykkekompetansen

«Karl» er i mange år i praksis blitt behandlet som om han ikke har samtykkekompetanse. Dette ble ifølge foreldrene særlig merkbart etter et halvt års utredning på Dikemark sykehus i 2006. Habiliteringstjenesten i Akershus fikk riktignok en henvisning fra Kongsvinger kommune om å vurdere den, men anbefalte at kommunen i stedet tok opp dette spørsmålet med det daværende overformynderiet i stedet. Dette skjedde tre måneder før Fylkesmannen skulle overta vergemålsordningen og spørsmålet er siden ikke blitt fulgt opp der.

På et møte i januar i år hos Fylkesmannen i Hedmark fikk NFUs juridiske rådgiver Hedvig Ekberg både nei på sin forespørsel om at det skulle skrives møteferat og at «Karls» samtykkekompetanse og rettslige handleevne kunne prøves for tingretten.

Da advokat Odd Ivar Grøn senere sendte prosessvarsel om samme sak, svarte Fylkesmannen i Hedmark at han ikke har

6 Medisinering

«Karl» – tungt medisineret i en meningsløs hverdag

Mange personer med utviklingshemning og psykiske lidelser i tillegg blir tungt medisineret for angst, sinne, angst, depresjon osv. Det er helt ikke uvanlig at de går på flere medikamenter – for samme diagnose – samtidig. Dette kan skape alvorlige og plagsomme bivirkninger, som de også må medisineres for.

AV BETTENVINDEKAS

Vi har møtt «Karl» – som opplevte dette. Han har i flere år bodd i en bolig som drives av en stor privat «omsorgsbedrift». Den voksne mannen har hatt store psykiske problemer lenge. Foreldrene har hele tiden stått på for å bedre sønnens livskvalitet. Men de har ikke kommet noen vei i sin kamp mot en forvaltning som har ønsket på alle vis å i stedet ha de fått merkelappen «vanvilleg å ha med å gjøre». Kampen for sønnens rettigheter har for lenge gått på heila løs – for dem begge.

Det er fatter vedtak som bruk av makt og tvang overfor «Karl» etter søknadsprosedyren på grunn av. Han blir med jevne mellomrom lagt i gulvet og holdt av de to tjenestene; ene har er ossagt av et en hver tid – i tillegg til livlindende nettsvake. I forbindelse med ikke erstatte de har tilbudt oss ekstra medisin – som han som regel takker ja til.

«Karl» har vært anslått å flytte tilbake til et hjemland som drives i regi av en annen privat tilbyder – der han trives og føler seg trygg. Han ble imidlertid frunget til å flytte – mot eget og foreldrenes ønske. Det ble utarbeidet tapet i selskapskonferansen mot det ønske.

Siden er tilstanden hans blitt gradvis forverret. Han har i dag diagnosen «moderat utviklingshemning, paranoid psykose og posttraumatisk stresslidelse». I den senere tid har han dessuten fått diagnosen «skrymsingeforverret og emosjonell ustabil personlighetsforverring».

I tillegg til en isolert og ensom hverdag med mye korrupsjon og strøp – har han et tilbud om oppfølging, trenings og et minimalt aktivitetstilbud – er «Karl» sterkt preget av de mange medisinene han daglig tar for sine ulike diagnoser. To av dem er mest psykiske. Ellers får han medikamenter mot angst, angst, depresjon, dårlig søvn og diabetes – i tillegg til at han behandles for hørselshemming.

Foreldrene har lenge fryktet at det ikke tar høyde for hvordan de mange medisinene vilker sin på livet med sønnen – som har et så sammensatt sykdomsbilde. De er redder for at han skal få varige og uopprettelige skader. Til slutt tok de kontakt med Senter for Psykiatri og Psykiatri ved Dikemarkssykehus i Oslo – der «Karl» nylig ble tatt inn ved sønnens poliklinikk.

plikt til å begjære fratakelse av rettslig handleevne i tingretten.

Foreldrene saksøkte deretter Fylkesmannen i Hedmark, men ble avvist av regjeringsadvokaten. Advokat Grøn fastholdt søksmålet i et prosesskrift til Nedre Romerike Tingrett der det også blir gitt signaler om det samme. Begrunnelsen herfra er at foreldrene allerede har en klage om oppnevningen av «Karls» nye verge til behandling hos Statens sivilrettslige forvaltning. Der har klagen som tidligere nevnt (s. 12) ligget i over et halvt år.

SRFs sommel hindrer med andre ord en fortgang i saken. Grøn har siden sendt nytt prosesskrift med presiseringer. Foreldrene avventer i skrivende stund fortsatt på at tingretten skal avgjøre om søksmålet godtas.

Foreldrene

Begrunnelsen for det fjerde og siste tvangsvedtaket handler kort fortalt og først og fremst om at «Karl» må beskyttes mot sine foreldre. De påvirker ham etter Kongsvinger kommunes oppfatning i svært negativ retning. Begrunnelsen er blant annet at de har tatt ulike initiativ i sine forsøk på å få ham ut av den psykiatriske omsorgsboligen. Initiativene har i tillegg falt i dårlig jord hos ledelsen i omsorgskonsernet, habiliteringstjenesten, og

hos Fylkesmannen.

Foreldrenes kontakt med Eidskog kommune i Hedmark er for eksempel lite populær. De har funnet en tomt og «Karl» er ønsket velkommen i kommunen som i flere møter har gitt uttrykk for at han skal få et tilrettelagt og godt organisert tjenestetilbud. Husbanken har allerede gitt tilskudd til utredning og prosjektering. Foreldrene ønsker også å flytte til samme kommune.

De nåværende fagfolkene rundt «Karl» sier imidlertid nei til denne løsningen. De mener at hans nåværende tilbud fungerer godt og skal fortsette. Foreldrene har i tillegg samarbeidet med TV2 om en dokumentarfilm om sønnens liv – som ikke er sendt ennå. I det siste tvangsvedtaket blir det også henvisning til deres uenighet med habiliteringstjenestens anbefalinger om hva slags behandling og oppfølging «Karl» trenger for at behovene hans blir best mulig ivarettatt.

Medisineringen

For snart fire år siden hadde vi en reportasje i SFA (2/3-2011) om medisineringen av «Karl», som da stod på flere medikamenter for samme diagnose samtidig. Han har i alle år klaget over plagsomme bivirkninger – som han også medisineres for, og er gradvis blitt mer preget av det – både fysisk og psykisk. Etter hvert som han gradvis er blitt sykere, har tvangstiltakene blitt stadig strengere.

Leiligheten

«Karl» eier sin egen leilighet i sokkeleiligheten i foreldrenes hus. Han bruker den alltid når han er hjemme. Den er et av hans få, faste holdepunkter. Han fikk i sin tid lån gjennom Husbanken for å kunne kjøpe den.

For fire år siden tok daværende overformynder i Kongsvinger og hans tidligere hjelpeverge initiativ til å få den solgt. De mente at han ikke hadde råd til betjene avdrag og renter – når han likevel ikke bodde der. Advokat Helge Hjort klaget saken inn for Fylkesmannen i Hedmark, og «Karl» fikk fullt medhold. Foreldrene fikk imidlertid i september i år en henvendelse fra den nye vergen som også vil selge eller leie den ut.

Det er opplagt ikke bare psykiske lidelser hos mennesker med utviklingshemning som behandles medikamentelt. Vi har i tillegg en utstrakt medisinerings av mistriksel og uheldige livssituasjoner. (Jens Petter Gitlesen i SFA2/2011)

Foreldrene fortviler over all umyndiggjøringen av "Karl" som de mener opprettholder problemene og gjør ham sykere og stadig mer hjelpeløs.

Beskyldes for å mangle innsikt

-Vi blir beskyldt for å mangle innsikt i vår tilnærming til «Karls» sammensatte problemer. De sier også at vi påvirker ham på en måte som er skadelig. Hadde vi ikke visst at de mange beskyldningene som rettes mot oss er grunnløse, ville vi ikke hatt energi til å kjempe for hans rettigheter i så mange år.

39-åringens foreldre understreker at de sannsynligvis hadde hatt en annen holdning til fagfolkene rundt sønnen hvis de selv hadde hatt tro på at behandlingen og opplegget ellers i hverdagen i det psykiatriske bofellesskapet hadde gjort ham friskere. -Nå kan derimot alle som har fulgt ham over tid se med det blotte øye at det går motsatt vei.

All umyndiggjøringen opprettholder problemene, gjør ham sykere og stadig mer hjelpeløs. Selv om de ansatte hevder det motsatte, har vi vanskelig for å tro det når de sier at han har det bra der. Ved å tviholde på sin maktposisjon og utelukke både ham og oss fra all form for medvirkning og innsyn, ødelegges mulighetene for samarbeid og kommunikasjon.

Foreldrene har også problemer med å forholde seg til det som sies i vedtaket om hvordan de legger til rette for «Karl» på hjemmebane. -Det er ikke sant når det påstås at vi slurver med vanninntak, ernæring og medisiner. Vi mener uansett at fokus nå må rettes mot de psykiske lidelsene vår sønn trenger hjelp for – som ikke løses ved bruk av makt og tvang.

Mors atferd

Det er spesielt moren som i årenes løp har fått flest tilbakemeldinger på at hun maser, skriver for mange mailer, ringer for mye, er detaljfiksert, slitsom og vanskelig å ha med å gjøre. Hun kan til en viss grad forstå det, men viser samtidig til at det er sider ved de ansattes atferd og tilnærming til «Karls» problemer som kan få fram

hennes mindre sympatiske sider.

Begge foreldre ser samtidig at den fastlåste konflikten mellom dem og de ansatte skaper problemer for «Karl» som dermed kommer mellom barken og veden. De vet samtidig ikke hva de skal gjøre. - Som foreldre må vi si fra når vi ser at han bare blir dårligere og samtidig er omgitt av ansatte som legger så lite vekt på å komme både ham og oss i møte med større grad av menneskelig tilnærming.

-Hva betyr en mer menneskelig tilnærming for dere?

-For oss handler det om å bli møtt med respekt, vennlighet og invitasjon til dialog. De som har med «Karl» å gjøre må legge bort den profesjonell distansen, nedlatenheten og sitt hovedfokus på hans begrensninger og vår udugelighet som foreldre. Det ville vært spennende om vi i stedet hadde blitt tatt med i et samarbeid der ikke minst «Karl» kunne få sagt sitt om hva som må til for at han skal få det bedre. Det må da være en bedre tilnærming enn å stenge oss ute og bruke makt og tvang overfor ham!

De ser ikke mennesket «Karl»

Det har åpenbart gått prestisje i at "Karl" skal være der han er, mener Advokat Helge Hjort.

Advokat Helge Hjort i Oslo har fulgt «Karl» livssituasjon tett siden 2003. I en samtale med SFA legger han ikke skjul på at dette er den verste saken han har arbeidet med i sin praksis som advokat. – Det er som å slåss mot en ugjennomtrenelig mur. Her er ikke selv et minimum

-Det største problemet i denne saken er at ingen av de som fatter beslutninger og utøver mer eller mindre makt overfor «Karl», ser hvilket menneske «Karl» er.

av rettsikkerhet ivaretatt hverken overfor «Karl» eller hans foreldre.

I skrivende stund har Hjort sitt fokus på sin klage om Kongsvinger kommunes vedtak om flere ulike tiltak med bruk av makt og tvang overfor 39-åringen. Som Hjort mener utvilsomt vil forsterke «Karls» psykiske problemer og være i strid med hans personlige integritet og rett til privatliv og familieliv.

–Overvåking av «Karl» 24 timer i døgnet 365 dager i året av ansatte i samme rom i tillegg til besøkskontroll er både brudd på FN-konvensjonen om Menneskerettigheter og FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Tvangsvedtaket er dessuten i strid med flere bestemmelser i helse- og omsorgstjenesteloven, er i tillegg faglig og etisk uforsvarlig og vil ikke hindre eller begrense vesentlig skade. Det vil tvert

imot bli sterkt i strid med «Karls» behov for forutsigbarhet og er etter min mening heller ikke mulig å gjennomføre.

Hjort viser ellers til at «Karls» klart uttrykte ønske om å flytte fra bofellesskapet i årevis er blitt systematisk motarbeidet av kommunen, habiliteringstjenesten og omsorgskonsernet. –Det har åpenbart gått prestisje i at han skal bli der han er. Konsekvensen av systemets usannheter om og beskyldninger og insinuasjoner mot foreldrene forverrer «Karls» psykiske helse. Den eneste løsningen på denne saken er at det snarest legges til rette for at «Karl» får en helt ny hverdag i et annet botilbud. Det må tilrettelegges i samarbeid med foreldrene og vel og merke springe ut fra hans behov, presiserer Helge Hjort.

Da SFA gikk i trykken, var klagen ennå ikke ferdig behandlet hos Fylkesmannen.

Fylkesmannen bryter loven

- Foreldrene bestrider ikke at «Karl» har behov for verge. Men det å få oppnevnt verge skal likevel ikke innebære å miste råderetten over eget liv.

Advokat Odd Ivar Grøn ved Lippestads advokatkontor arbeider for å få oppnevningen av «Karls» verge i 2014 inn for Nedre Romerike tingrett. Han minner om utgangspunktet for vergemålsloven som er at vergen ikke kan foreta disposisjoner som strider mot den vergetrengendes egne ønsker. –Vergemålet skal heller ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

Grøn påpeker i tillegg at det skal svært mye til for at en beslutning om vergemålet også omfatter personlige forhold. –Foreldre og andre som kjenner «Karl» beskriver en mann som har svært mange sterke og velfunderte meninger om og ønsker for sitt eget liv. Fylkesmannen i Hedmark har imidlertid konkludert med at han ikke har samtykkekompetanse på

noe område i livet. Han får ikke engang bestemme hvem som er hans nærmeste. Vergemålsavdelingen har bestemt at det er vergen som er det. I praksis innebærer dette at han er fratatt sin rettslige handleevne.

Det finnes ikke noe mer inngripende tiltak enn å frata en person fullstendig råderett og medbestemmelsesrett over eget liv. Lovgiver har derfor bestemt at en slik alvorlig beslutning skal tas av rettsystemet, etter en grundig vurdering gjennom en retts sak. Vi mener Fylkesmannen i Hedmark bryter loven når de tar slike beslutninger på egenhånd og utenom rettsystemet. Det er dette vi nå har gått til sak for å få avklart, sier Odd Ivar Grøn.

Advokat Odd Ivar Grøn har klaget oppnevningen av «Karls» nye verge i 2014 inn for Nedre Romerike tingrett.

Bakgrunn

«Elses» problemer startet allerede på barneskolen. Der forholdt lærere seg passivt til at jenta med dysleksi og dyskalkuli * ble utsatt for så hard mobbing at hun fikk varige psykiske problemer (og senere 70 000 kroner i erstatning).

Etter videregående skole var det meningen at den daværende arbeidsformidlingen skulle gjøre sitt for at hun fikk jobb. Det skjedde ikke, og «Else» ble i stedet uføretrygdet som 23 åring. Hun ønsket ikke å sitte med hendene i fanget, tok sertifikat, fikk seg bil og kontaktet deretter barnehagen der hun hadde hatt praksisplass i skoletiden. Hun fikk jobb, arbeidet tre-fire dager i uken og stortrivdes.

Etter en stund ville «Else» flytte hjemmefra og fikk tilbud om en Ungbo-leilighet. Hun fikk oppnevnt en lærer hun kjente fra ungdomsskolen som verge. Hennes mandat gikk ut på å hjelpe «Else» med økonomien når hun skulle bo for seg selv.

Tiden gikk. «Else» hadde fortsatt sine problemer, men fungerte godt på jobb og i hverdagen ellers. Da Ungbo-leiligheten ble omgjort til asylsøkerbolig, fikk hun tilbud om og takket ja til å flytte inn i et kommunalt bofellesskap like ved der hun kunne få støtte i vanskelige perioder. Hun fortsatte i jobben og møtte etter hvert mannen som skulle bli hennes samboer i bofellesskapet de neste seks årene.

I forbindelse med en episode i bofellesskapet ble «Else» oppfordret av de ansatte om å la bilen stå. Deretter ble bilnøklene beslaglagt. Etter en stund fikk hun i tillegg beskjed om at hun var for syk til å gå på jobb. Det var omtrent på denne tiden hun fikk vite at hun har lettere utviklingshemning. «Else» ble fortvilet over både diagnosen og anbefalingen om å sterilisere seg for ikke å bli gravid. Etter hvert gikk det bedre og samboerparet hadde en fin sommer og høst i 2014. Da snakket de stadig oftere om å kjøpe egen leilighet, gifte seg og stifte familie.

* Dysleksi betyr lese- og skrivevansker, dyskalkuli vil si å ha problemer med å forstå matematikk.

Fra en hverdag i frihet til isolasjon og behandling

For samboeren og foreldrene kom Stange kommunes tvangsvedtak mot «Else» som lyn fra klar himmel 9. desember 2014.

Hovedpersonen befant seg derimot telefonløs og lykkelig uvitende på shoppingtur i Kiel. Hun hadde tatt båten dit dagen før sammen med en ansatt fra bofellesskapet, og på forhånd fått beskjed om at det ville bli for dyrt å ringe hjem.

Da hun hadde reist, fikk samboeren og foreldrene hvert sitt ufrankerte brev fra kommunen med innkalling til hvert sitt møte dagen etter. Der fikk alle sjokkbeskjeden om at de hverken fikk

heten av besøks- og kontaktforbudene. De fikk til svar at vedtaket var godkjent av Fylkesmannen og at de ikke hadde krav på å få se den. Vedtaket ble etter hvert forlenget fra en tidsramme på måned til et år. I skrivende stund (medio november) skal det med det første opp til vurdering på nytt.

Pårørende-rollen

Etter at samboerskapet ble oppløst, mistet den tidligere samboeren også rollen

Brukeren, pasienten, pårørende og verge skal høres før det treffes vedtak om bruk av tvang og makt etter reglene i kapitlet her og gis informasjon om adgangen til å uttale seg i saker som skal overprøves, klageadgang og adgangen til å bringe vedtaket inn for tilsynsmyndighet og tingretten. (Fra kapittel 9-3 i kapittel 9 i lov om kommunale helse og omsorgstjenester)

kontakte eller besøke «Else» etter hjemkomst fra Kiel. Hun skulle umiddelbart i behandling og overvåkes døgnet rundt i sin leilighet i bofellesskapet. Vedtaket var fattet etter kapittel 9 i helse- og omsorgstjenesteloven. Det skulle vare i minst en måned og var stadfestet av Fylkesmannen 20. november 2014.

Samboeren fikk i tillegg beskjed om at han måtte være ute av «Elses» leilighet dagen etter. Kommunens begrunnelse var at samboerforholdet var avsluttet, og at han som samboer med en leietaker ikke hadde noen rett til å bli boende der.

Der og da gikk livene til «Else», samboeren og hennes foreldre i knas.

Da de sistnevnte fikk summet seg litt, etterlyste de dokumentasjon på gyldig-

som «Elses» nærmeste pårørende. Da foreldrene søkte om å tre inn i stedet, fikk de avslag. Bakgrunnen var blant annet en uttalelse fra habiliteringstjenesten i Hedmark. Som la til grunn at «Else» ikke har tilstrekkelig samtykkekompetanse til selv å ta stilling til hvem som kan ivareta hennes interesser og at foreldrene heller ikke har forutsetninger for å kunne gjøre det."

I dag er det derfor «Elses» verge som har status som hennes nærmeste pårørende. Vergens mandat ble i forkant av tvangsvedtaket utvidet fra veiledning om økonomi til å omfatte 36-åringens interesser i forhold til helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9. Vergen ga deretter sitt samtykke til tvangsvedtaket.

Brukeren, pasienten, pårørende og verge skal høres før det treffes vedtak om bruk av tvang og makt etter reglene i kapitlet her og gis informasjon om adgangen til å uttale seg i saker som skal overprøves, klageadgang og adgangen til å bringe vedtaket inn for tilsynsmyndighet og tingretten.
(Fra paragraf 9-3 i kapittel 9 i Lov om kommunale helse og omsorgstjenester)

Da foreldrene ba Fylkesmannen om å foreta tilsyn med vergens arbeid, ble det foretatt undersøkelser i vergemålsavdelings regi. Innholdet i avgjørelsen var taushetsbelagt. Konklusjonen ble at vergen har fylkesmannens fulle tillit. Foreldrene fikk samtidig beskjed om at de ikke kunne klage på avgjørelsen. Begrunnelsen ble gitt med henvisning til at de ikke er part i saken.

Besøksrestriksjonene

Etter at tvangsvedtaket trådte i kraft 9. desember i fjor, fikk foreldrene hverken se eller ha noen form for kontakt med datteren igjen før i slutten av mai i år. Siden er det lempet noe på besøksforbudet, men fortsatt går det lang tid mellom hver gang.

Det er innført strenge samværsrestriksjoner. Foreldrene må på forhånd møte ansatte i bofellesskapet som skal overvåke besøket. Hver gang må de love å ikke vise sterke følelser eller ta opp vanskelige temaer – som for eksempel om hvordan «Else» eller de selv har det. Hvis det skjer, avsluttes besøket umiddelbart.

På et møte i NFU fikk foreldrene vite at disse restriksjonene er i strid med menneskerettighetene. Da de i forkant av neste samvær med «Else» påpekte dette, fikk de kontant beskjed om at besøket var avlyst. Foreldrene orket ikke tanken, ga etter og har siden forholdt seg til det strenge besøksregimet.

Da søsteren nylig fødte sitt tredje barn, fikk «Else» tillatelse til å besøke sin nye niese på sykehuset. Søsterens mann, hennes to tantebarn og hennes egne foreldre fikk derimot ikke lov til å være der sammen med henne.

Nå venter «Else» og hennes nærmeste på avgjørelsen om tvangsvedtaket skal avsluttes eller blir forlenget. Alle frykter det siste.

Samtykkekompetanse

«Det vil være en forholdsvis høy terskel å si at en person ikke har samtykkekompetanse» (Statens siviltrettsforvaltning)

Fotfølging

Følgende er et eksempel i LDO-rapporten om bruk av tvang som ombudet har hentet fra NFU: En kvinne på 19 år blir fotfulgt av to personer for å hindre henne fra å spise. Pårørende er enige i at datteren trenger veiledning, oppfølging, aktivisering og motivering slik at hun ikke overspiser, men mener at en slik bruk av tvang og makt langt overstiger det som er nødvendig i hennes tilfelle.

Fire nye bøker inkludert en spennende julefortelling

De fem første bøkene i serien har vært en stor suksess i skoler, dagsentre, bofellesskap osv. over hele landet. Nå er fire nye klare. De handler om kjærestene Tommy og May. Om en fest som stiller krav til samarbeid. Om Kim sine pannekaker. Og om julefeiring, mystiske hendelser og en forsvunnet hund. Send e-post, så får du bøkene før jul! Fire bøker á 32 sider med store, fargerike illustrasjoner: **250,-** (eks.porto)

SKAUGE
FORLAG

www.skaugeforlag.no • post@skaugeforlag.no • 41105723

Verst er alt vi ikke får vite

- Etter snart et år, mange møter med fagfolk og noen få med datteren vår under full overvåkning, vet vi fortsatt ingenting om hva slags behandling hun får og hvordan den fungerer.

«Elses» foreldre, legger ikke skjul på at savnet, usikkerheten, bekymringen for 36-åringen og den sterkt begrensede kontakten med datteren er en hard påkjenning som tærer på dem begge. Vissheten om at «Else» i tillegg har levd isolert i snart et år uten noen av sine nærmeste rundt seg og med kun ansatte og en betalt verge å forholde seg til, er likevel det verste.

Foreldrene orker ikke å tenke på at tvangsvedtaket kan bli forlenget når det nå skal opp til ny vurdering. De gjør alt de kan for å hjelpe datteren gjennom sin advokat. Begge føler seg maktesløse overfor den massive taushetsmuren i systemet rundt henne – som har tatt hele styringen over hennes liv. - Fagfolkene som har med «Else» å gjøre har aldri tatt initiativ til dialog med oss. Vi har heller aldri fått vite hvorfor de mener at samvær med og kontakt med oss er til «vesentlig skade» for datteren vår. Det er også svært vanskelig å forholde seg til, sier foreldrene.

Foreldrene frykter at tvangsvedtaket forlenges.

Det verste som har hendt meg

- Det som skjedde 9. desember 2014 er det verste som har hendt meg.

«Elses» samboer kom som vanlig hjem fra jobb til bofellesskapet der han og «Else» bodde sammen på sjette året. Hun var i Kiel og han gledet seg til hun skulle komme tilbake dagen etter. Han ble umiddelbart redd da han oppdaget brevet fra Stange kommune med innkalling til møte dagen etter.

Der fikk han i tillegg til tvangsvedtaket mot «Else» også vite at samboerforholdet var avsluttet og at han skulle være ute av leiligheten hennes dagen etter.

- Det verste var at hun var så langt borte, ikke ante noe om det som var i ferd med å skje og at jeg ikke en gang fikk snakke med henne, sier han.

I samtalen med SFA blir «Elses» tidligere samboer fortsatt sterkt berørt når han forteller dette. For det er blitt som Fylkesmannen bestemte – han flyttet til broren dagen etter møtet og har ikke hatt kontakt med henne siden. Den tidligere samboeren blir politianmeldt hvis han tar initiativ til det.

Forholdet

Når han i samtalen løp forteller om den tidligere hverdagen med «Else» i bofellesskapet, legger han ikke skjul på at de hadde sine krangler og kommunikasjonsproblemer. - Ingen av oss var likevel aldri i nærheten av å ville avslutte forholdet. -Tvert imot – vi snakket stadig oftere om å kjøpe egen leilighet og stifte familie. «Else» ble derfor fortvilet da hun fikk vite at hun har lettere utviklingshemning og i tillegg ble anbefalt å sterilisere seg for å unngå å bli gravid.

Det verste som skjedde, var likevel da jeg ble politianmeldt av kommunen for å ha voldtatt henne. Den omfattende etterforskningen og ventetiden før det endelig ble fastslått at det ikke forelå straffbare forhold og saken ble henlagt,

Jeg kan aldri forsones meg med at det var andre som avsluttet det på våre vegne, sier eks-samboeren.

var grusom for oss begge. Det å bli anklaget for å ha gjort kvinnen jeg var så glad i – så vondt – plager meg veldig den dag i dag.

Hverdagen uten «Else»

I dag prøver eks-samboeren å ikke tenke tilbake på den forferdelige tiden etter tvangsvedtaket uten «Else». - Vissheten om at hun var så alene – bare med ansatte rundt seg – var det verste. Jeg hadde ikke greidd å komme gjennom de første månedene uten støtten fra begges familier, samtalerapi og en fantastisk arbeidsgiver. Fødselsdagen hennes nylig og det at tvangsvedtaket nå skal opp til ny vurdering, er tøft å forholde seg til.

Han har fått ny kjæreste nå. «Else» fikk vite det før han fikk forklart hvorfor. - Det var en følge av tvangsvedtaket og usikkerheten det skapte for om vi kom til å få lov til å ha mer kontakt. Jeg innså etter hvert at jeg måtte gå videre med livet mitt. Uten tvangsvedtaket tror jeg fortsatt ikke at det noen gang ville ha blitt slutt mellom oss. Jeg ville riktignok ha akseptert det – hvis det vel og merke hadde skjedd på hennes initiativ. Jeg kommer derimot aldri til å forsones meg med at det var andre som avsluttet forholdet på våre vegne, sier han.

Sjokkert over hvordan mine klienter behandles

- Foreldre kan bli betraktet som pårørende inntil det plutselig og uten forvarsel fattes vedtak om det motsatte og de nærmest blir definert som motstandere av forvaltningen. Kontakten kan brytes tvert når en eller annen instans har funnet ut at den er til skade for personen som trenger bistand. Dette kan ikke ha vært lovgivers hensikt.

Advokat Elisabeth Viken i Hamar representerer «Elses» foreldre og tidligere samboer. Hun har tidligere blant annet arbeidet hos pasient- og brukerombudet og i helse- og sosialavdelingen hos Fylkesmannen i Hedmark.

I en samtale med SFA legger hun ikke skjul på at hun er sjokkert over hvordan hennes klienter blir behandlet av Stange kommune, habiliteringstjenesten og sin egen tidligere arbeidsgiver. - Veien fram mot et endelig tvangsvedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven må endres. Vi kan i et rettssamfunn som Norge ikke være bekjent av å ha et regelverk som nærmest over natten gjør det mulig å frata pårørende all kontakt med og innsyn i livet til mennesket de er mest glad i. Jeg kan ikke tenke meg at dette var lovmakernes hensikt.

Viken tilføyer at hennes klienter i tillegg til besøksforbud har mistet alt innsyn, muligheten til å uttale seg og retten til å klage på en beslutning som de mener er basert på feil fra kommunens, spesialisthelsetjenestens og fylkesmannens side. - Dette står i sterk kontrast til besøksforbud som behandles etter straffelovgivningen – der alle involverte får uttale seg. Det er også i strid med det grunnleggende prinsippet i paragraf 2 i forvaltningsloven som gir fulle partsrettigheter til alle som er direkte berørt av et vedtak.

Verge-rollen

- Jeg blir i tillegg provosert når fagfolk begrunner tvangsvedtak med at de som trenger hjelp, må beskyttes mot sine nærmeste – som ikke vil noe annet enn deres beste. Mine klienter har mistet sin status som pårørende. De kan dermed heller ikke be Fylkesmannen om tilsyn med de faginstanser de mener har fattet vedtak på feil grunnlag. Begrunnelsen de blir møtt med, er at det nå er vergen som er hovedpersonens nærmeste pårørende og dermed den eneste som kan be om det. Det er ingen annen faginstans som vil ta tak i disse sakene på deres vegne heller.

Viken presiserer samtidig at hennes

kritikk ikke primært er rettet mot vergene i denne sammenheng – til tross for at inn-gripende tiltak i kjølvannet av tvangsvedtak blant annet er basert på deres samtykke. - De blir oppnevnt av Fylkesmannen, og skal gjøre jobben sin ut fra et mandat og et vedtak som i noen tilfeller er utformet og vedtatt på feil grunnlag.

Noen verger må i tillegg forholde seg til fagfolks påstander om at kontakt med «udugelige» foreldre og andre nærpersoner er til «vesentlig skade» når de skal ta sine avgjørelser på vegne av personen under vergemål. Vergene kan dessuten bli overstyrt av vergemålsavdelingen i spørsmål om hvordan de skal forholde seg til tiltak som har med personen under vergemål å gjøre.

Må ikke skje

I Hedmark kan man i tillegg få inntrykk av at samhandlingen mellom helse- og sosialavdelingen og vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen er blitt et problem. Her iverksettes vergens mandat og posisjon før vurdering av samtykkekompetanse er innhentet. Det blir da helt feil å stadfeste kommunens vedtak basert på vergens uttalelser. Dette skal og må ikke skje, presiserer Elisabeth Viken.

Tar over livet deres

Hun har selv stanget hodet i veggen i forsøket på å få gitt sine klienter mulighet til å få prøvd saken om hva som er best for «Else». Nå arbeider hun for at tvangsvedtaket blir avsluttet i forbindelse med at det skal opp til ny vurdering.

- Det er ufattelig at fagfolk kan tro at de gjør en god jobb på denne måten. Det kan virke som om de er underkastet et system som er så innsnevrende at de slutter å tenke klart. De ser ikke ut til å forstå hva det er de gjør når de med vitende og vilje overtar livet til mennesket de skal hjelpe.

En slik håndtering kan vanskelig forklares på annen måte enn som konsekvens av dårlig ledelse i kombinasjon med manglende kompetanse, manglende etisk refleksjon og manglende evne til å se kon-

Advokat Elisabeth Viken representerer «Elses» foreldre og tidligere samboer.

sekvenser av beslutninger som fattes. - I «Elses» tilfelle ser spesielt den etiske siden av saken til å være helt fraværende. Et veilednings- og behandlingssopplegg som kun er basert på fagfolks klokkeetro på at «vi vet best» og at kommunikasjonsproblemer med «udugelige» foreldre og andre nærpersoner kan løses i form av makt og tvang, er etter min mening dømt til å mislykkes.

Viken er samtidig ikke blind for at noen pårørende kan være vanskelige å ha med å gjøre. - I en atmosfære preget av gjensidig tillit kan det imidlertid være enkel veiledning som skal til for å snu enkeltes uheldige atferd. Når alle involverte kommer til orde, slipper de ulike faginstansene angsten for klager. De har i så fall heller ingen grunn til å frykte en klage som er faglig godt begrunnet – der alle involverte får har fått sagt sin mening. Jeg er temmelig sikker på at en god del bruk av tvang og makt kunne endt opp i andre tiltak. Erfaringer viser at når fagfolk gir rom for reell brukermedvirkning, kan det i enkelte saker til og med oppnås enighet både med personen saken gjelder og deres pårørende om at inn-gripende tiltak kan være den beste løsningen – i en periode, sier Elisabeth Viken.

Bakgrunn

Sten Holmsen fra Kirkenær i Grue kommune i Hedmark er enearving til en formue på flere titalls millioner kroner. Etter at moren, søsteren og faren døde, har han ikke nær familie i Norge lenger.

Det har skjedd et mangeårig drama i kjølvannet av denne arvesaken – med Sten i hovedrollen. Medvirkende ellers er familiemedlemmer i Sverige og Danmark, naboer og venner av hans familie i Kirkenær, tidligere ansatte hos foreldrene, det tidligere overformynderiet i Grue, hans tidligere og nåværende verge, fastlegen, Fylkesmannens vergemålsavdeling og flere advokater.

Saken er godt kjent lokalt etter at den ble omtalt svært så detaljert i lokalavisen Glåmdalen. De fleste av sakens mange involverte stod da fram med navn og bilde i et 11 helsiders lørdagsbilag 9. november 2013. Flere av opplysningene i omtalen av saken nedenfor er hentet derfra.

Spalteplassen i SFA er atskillig mer begrenset. Vårt fokus er derfor primært rettet mot hvordan Stens arv er blitt forvaltet etter at vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen oppnevnte en profesjonell verge i strid med Stens ønske. Det har fått store konsekvenser for hans medbestemmelserrett i eget liv.

Faksimile av forsidebildet av Sten Holmsen på første side i Glåmdalens 11 sider lange lørdagsbilag i november 2013.

Stens historie

Sten ble født i 1958 med utviklingshemning. Han vokste opp med sine foreldre og søster i et vakker hjem på Kirkenær. Foreldrene var opptatt av at han skulle bli mest mulig selvstendig. De tok ham på alvor, stilte krav, ga ham muligheter til å ta valg og bestemme selv. I 1991 flyttet han hjemmefra til et bofellesskap i Kirkenær. Der fant han seg godt til rette, fikk gode venner og har bodd siden.

57-åringen er rimelig godt fungerende mann som er grei å kommunisere med når han er i trygge omgivelser og får tid nok og ro til å uttale seg. Han er fortsatt preget av tapet av sine aller nærmeste,

men har mennesker rundt seg som han er glad i og som bryr seg om ham. Det gjelder ikke minst ansatte hos hans foreldre og hans tidligere og mangeårige verge og hans familie som også tilhørte foreldrenes nærmeste omgangskrets.

Stens fars siste vilje var at sønnen skulle arve alt etter ham – med unntak av noe innbo og løsøre som er nærmere spesifisert. Alt om hvordan det skulle legges til rette for at sønnens liv skulle bli så godt som mulig, er detaljert beskrevet i Arne Holmsens testamente.

Testamentet

Faren ville blant annet at Stens barndomshjem på Kirkenær skulle bli

stående urørt etter hans død, og vise det slik det var da hele familien bodde der. Hvis Sten hadde ønsket det, kunne han bruke huset som sitt hjem sammen med venner i bofellesskapet. Hvis ikke, skulle han kunne være der så ofte han ønsket og bruke det sammen med dem og sin familie på besøk.

Det står også i testamentet at hvis Sten skulle ønske å selge eller gjøre andre endringer enn det som var farens vilje, skulle det skje i samarbeid med det daværende overformynderiet i Grue med bistand fra sønnens verge.

Kampen om Stens rettigheter

Arvedramaet startet med en konflikt som oppstod allerede to måneder etter at Stens far døde i desember 2009. Uten å bli spurt på forhånd ble en fortsatt dypt sørgende Sten fratatt vergen han hadde kjent i hele sitt liv og fortsatt er meget glad i.

Bakgrunnen for konflikten var påstander om at både den tidligere vergen og Stens slektninger og støttespillere hadde forsøkt å berike seg på de store verdiene i boet. Den tidligere vergen anket avgjørelsen umiddelbart, og avviste begrunnelsen for at han var blitt avsatt i en omfattende redegjørelse. Han ga samtidig uttrykk for at han ønsket å fortsette sitt arbeid for Sten, men ble avvist i Glåmdal tingrett.

I likhet med den tidligere vergen gikk også oppdraget til den nye ut på å ivareta enearvingens økonomiske og juridiske interesser. Han har siden foretatt disposisjoner i boet som både Sten selv og hans slektninger og støttespillere setter lite pris på.

Forfall

Den nye vergen leide for eksempel ut det møblerte barndomshjemmet i Kirkenær gratis til Grue kommune i 2012 på en treårs kontrakt. Her har det siden vært dagsenter tre dager i uken for personer med utviklingshemning fra flere bofelleskap i kommunen. Selv om Sten er innom barndomshjemmet daglig, holder han seg stort sett unna når han ser det er folk der.

Kommunen skal dekke løpende driftskostnader og blant annet sørge for snømåking og plenklipping på den store eiendommen rundt huset. Stens søster fikk den restaurert og utformet av en hagearkitekt i 2001. En gartner sørget for at den ble holdt i orden i hennes levetid.

Selv om vergens ansvar er å forvalte Stens verdier, begynte eiendommen å forfalle etter at leiekontrakten med kommunen trådte i kraft. Etter hvert fremstod den som et nærmest som et villnis. Sten har alltid vært svært glad i sitt barndomshjem, og var svært lei seg for det.

Da SFA var i Kirkenær i begynnelsen av august (i år) var eiendommen fortsatt et sørgelig syn. Da vi kom tilbake ca. to måneder senere, hadde naboen klaget og ansatte i kommunen var endelig i gang med å sette den i stand igjen.

Sten Holmsen sammen med inngiftet tante Birthe Holmsen fra Danmark (foran). Bak fra venstre nabo Ann-Mari Evensen, farens tidligere sekretær Anne-Lise Johansen og Ragnbild Bye, nær venn av familien.

Avtalen om utleie av Stens barndomshjem gikk ut 15. november i år. I de tre årene den varte fikk Stens slektninger fra Sverige og Danmark ikke lov til å overnatte der. De har derimot tillatelse til ta ham med på turer eller til hans feriested – som vergen lar venner av Stens avdøde søster få låne. Slekt og venner må på forhånd gi beskjed om hva de skal gjøre sammen med Sten. Vergens begrunnelse er at samværet må overvåkes slik at de ikke skal kunne ta seg til rette eller utnytte hans verdier i boet.

Advokat-hjelp

Mens Sten ble gradvis mer ulykkelig over sin nye verges og det tidligere overformynderiets ulike initiativ i forvaltningen av arven hans, ble også slektningene og støttespillerne hans i Kirkenær stadig mer bekymret. De tok til slutt kontakt med advokat Finn Olav Elde i Oslo i håp om at han kunne bidra til at Sten fikk en ny verge.

Det som så skjer er kort og svært enkelt fortalt: Sten signerte deretter en full-

makt om å la seg representere av Elde. Sistnevnte sendte klage til det daværende overformynderi om oppnevningen av den nye vergen som både var inhabil da han ble oppnevnt og hadde bidratt til salg av verdigjenstander fra Stens hus på nettauksjon. Overformynderi avviste klagen i et syv siders svarbrev blant annet med henvisning til en erklæring fra Stens fastlege. Som blant annet har konkludert med at hans pasient "ikke fullt ut forstår konsekvensene av sine valg og kan være lett å lede".

Elde anmeldte deretter vergen for underslag, men saken ble henlagt. Da den nye vergemålsloven trådte i kraft 1. juli 2013, ble det også foretatt undersøkelser i vergemålsavdelingens regi om vergens arbeid – som endte med konklusjonen om at han hadde fylkesmannens fulle tillit.

«Handleturen»

Under påskudd av å skulle ta Sten med på handletur til Oslo, tok slektningene deretter initiativ til et møte på advokat Eldes

August 2015: Hagen var et villnis og kjøkken-trappen i ferd med å gro helt igjen.

kontor. Der signerte Sten to erklæringer. Den ene handlet om at han ønsket å bytte vergе, at han hverken ville at kunstverk eller andre antikke gjenstander skulle selges eller auksjoneres bort og at det ikke skulle foretas endringer i noe forhold som hadde med hans arv å gjøre. I den andre ba Sten om tillatelse til å bruke av egne midler til advokatbistand.

Samtykkekompetansen

Vergemålsavdelingen sendte de to erklæringer videre til den nye vergemålsavdelingen som hadde opprettholdt overformynderiets avslag på Eldes klage blant annet med henvisning til fastlegens erklæring om Stens samtykkekompetanse. Erklæringen fikk ifølge Glåmdalen Fylkesmannen til å vedta at «den hjelpetrengende ikke har muligheten til å inngå en slik avtale» (med advokat, red.anm.). Dermed ble Stens ønske om å bytte vergе kjent ugyldig. Ingen av hans slektninger i Danmark og Sverige ble heller godkjent som nære nok til å tre inn i rollen som hans pårørende i rettslig forstand.

Statens sivilrettsforvaltning

Advokat Finn Olav Elde klaget deretter saken inn for Statens sivilrettslige forvaltning (SRF) i september 2013. SRF avviste klagen i desember 2014 etter over et års saksbehandling. I vedtaket herfra blir det først henvist til Fylkesmannens gjennomgang om at det ikke forelå kritikkverdige forhold ved vergens utøvelse av vergelopdraget. SRS anså derfor Eldes kritikk til ikke å være vurdert korrekt. Det vises i vedtaket ellers til at Sten er under vergemål, og at han dermed heller ikke har rett til å inngå en juridisk bindende avtale

Søppel.

med advokat. Det påpekes i tillegg at Sten i kraft av å mangle samtykkekompetanse hverken forstår konsekvensene av å inngå et slikt oppdrag, andre forpliktende avtaler eller selv kan ha tatt initiativet til en slik avtale.

Dermed måtte Elde kaste håndkleet. Han hadde ikke anledning til å jobbe gratis for Sten lenger. Siden har det ikke skjedd noe i denne saken – rent bortsett fra at hovedpersonen i det tragiske arvedramaet blir stadig mer ulykkelig.

Søppel.

Det var en gang en svært vakker hage. (Foto: Landskapsarkitekt Bjørg Rimfelt)

Stens rettssikkerhet blir ikke ivaretatt

- Stens Holmsens rettsikkerhet blir ikke ivaretatt. Tanken på det som blir gjort mot ham gir meg assosiasjoner til Franz Kafka, Catch 22 og en ugjennomtrengelig mur av et hjelpeapparat der ansatte i ulike instanser står skulder ved skulder og beskytter hverandre. Jeg har aldri opplevd en sterkere følelse av avmakt som i denne saken.

Advokat Finn Olav Elde i Oslo måtte – i likhet med enearvingens tidligere verge – meget mot sin vilje avslutte sitt arbeid for Sten. Det skjedde etter at Sten ble fratatt sin samtykkekompetanse og dermed hverken fikk tillatelse til å bytte verge eller engasjere advokat for egne midler slik han ønsket. – Det overgår min fatteevne at ikke den nåværende vergen for lengst har trukket seg – vel vitende både om hvor omstridt han er og det faktum at det finnes mange gode kandidater som både gjerne vil og kan overta forvaltningen av Stens arv på en måte som er i samsvar med hans fars testamente.

- Både du, Stens slektninger og andre støttespillere fikk kritikk da dere tok ham med til Oslo for å delta på et møte på ditt kontor un-

der påskudd av at det skulle være en handling. Hvorfor valgte dere å gjøre det?

- Årsaken var så enkel og så vanskelig som at hans nåværende verge aldri hadde gitt tillatelse til å la Sten reise hvis han hadde visst at det var for å delta på et slikt møte. Det er viktig å presisere at alle initiativtakerne gjorde det av en eneste grunn – og det var for å hjelpe Sten, svarer Finn Olav Elde.

Han er svært kritisk til at de to erklæringene som Sten signerte på møtet (se side 22), resulterte i tiltak fra den nåværende vergens og det offentliges side som førte til at livet hans tok en enda vanskeligere vending. – I dag lider Sten om mulig enda sterkere enn tidligere under et vergemålssystem som i utgangspunktet er ment å være et velferdsgode og skal bidra til å hjelpe en person som av ulike grunner ikke er i stand til å ivareta egne interesser.

Hele saken er hårreisende. Det er nå over halvannet år siden jeg måtte avslutte arbeidet for Sten. Siden har ingenting skjedd – bortsett fra at han blir stadig mer fortvilet over sin situasjon. Men – så lenge dagens vergemålssystem forvaltes av fagfolk som er enige om at han mangler evne til å forholde seg til valg og velge samtykke, er det ingenting hverken Sten selv eller de som er glad i ham, kan gjøre med det.

Elde ønsker samtidig å minne om at Sten ikke er umyndiggjort. – Det er fastlegens erklæring og vergemålsavdelingens vedtak som har ført til at han er fratatt samtykkekompetanse. Mitt spørsmål blir da: Hvor er rettsikkerheten når jeg på vegne av Sten heller ikke får anledning til å få

Jeg har aldri opplevd en sterkere følelse av avmakt som i denne saken, sier advokat Per Finn Olav Elde.

overprøvd vedtaket i Statens sivilrettsforvaltning for de ordinære domstolene?

- Du bruker harde ord og fikk også kritikk for krass ordbruk da du arbeidet med denne saken?

- Det var og er helt bevisst. Jeg blir fortsatt rasende når jeg tenker på galskapen Sten blir utsatt for. Da jeg arbeidet med saken hans, var jeg i tillegg bevisst på å bruke et enkelt og tydelig språk med minst mulig bruk av juridisk fagterminologi. Jeg ville at Sten skulle forstå hva jeg mente på vegne av ham. Det ga han også uttrykk for at han satt pris på.

Samtykkekompetanse

Et av flere spørsmål når en persons samtykkekompetanse skal vurderes er om personen kan uttrykke et valg. Det er ikke et krav om at man foretar objektive, rasjonelle valg, men man må kunne uttrykke et valg. Man må ha evnen til å forstå informasjon som er relevant for beslutningen om for eksempel oppnevning av verge og de mulige konsekvensene av å få eller ikke få hjelp av en verge.

(Statens sivilrettslige forvaltning på sin nettside www.vergemalsportalen.no)

Vår jobb å hjelpe og beskytte

- Vi fratår ikke en person med utviklingshemning samtykkekompetanse med et knips, slik NFU hevder.

Det sier Bernhard A. Caspari i en samtale med SFA. Han er direktør i kommunalavdelingen og leder av vergemålsordningen hos Fylkesmannen i Hedmark. Bakgrunnen er "Anne"-saken i lokalavisen Østlendingen og NRK Hedmark og kritikken som er reist mot Fylkesmannen i Hedmark som gjelder personer under vergemål.

- Når det fattes vedtak som har med vergemål å gjøre og vi i enkelte saker legger til grunn at personen ikke har samtykkekompetanse, er det ikke ment som straff – slik NFU ser ut til å tro. Vår jobb er å hjelpe og beskytte. Det ligger alltid grundige vurderinger bak det vi gjør. Noe annet ville være å bryte loven. Det samme gjelder når en kommune fattet tvangsvedtak som i tillegg skal forhindre skade.

Caspari viser til at de fleste av de ca. 3000 sakene som avdelingen håndterer, er relativt uproblematisk og oversiktlige. Han forsikrer derimot at avdelingen bruker de ressursene som skal til i de mer kompliserte sakene. - Fylkesmannens oppgave er blant annet å oppnevne verger og utforme mandat. Som kan omfatte det økonomiske og/eller det personlige området i tillegg til den enkeltes interesser i saker der det fattes vedtak om bruk av tvang og makt etter helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9. Disse kan for eksempel gjelde forhold ved personens bosituasjon, helseforhold osv.

Brukermedvirkning

- Er dere gode nok på brukermedvirkning i den forstand at personen saken gjelder og deres pårørende blir hørt når dere fattet vedtak om vergemål?

- Vi innhenter dokumentasjon i alle sakene vi arbeider med. Det innebærer blant annet at vi besøker personen de gjelder eller har samtaler pr telefon – med mindre det må antas at den enkelte ikke forstår hva saken handler om. Grundig saksbe-

handling innebærer i tillegg at vi innhenter dokumentasjon og eventuelt snakker med pårørende, ansatte for eksempel i institusjoner, fastlege, spesialister og annet helsepersonell. Med de mange personer under vergemål i vårt store fylke, kan våre ansatte dessverre ikke oppsøke alle personlig. Det skjer midlertid alltid i de mer kompliserte sakene.

Et problem vi må ta hensyn til er at enkelte personer både uttrykker seg ulikt i forhold til hvem de snakker med og forskjellig om samme sak fra time til time. Det kan gjøre det vanskelig å forstå hva personen egentlig mener. Vi må derfor også ta oppførsel, humør, sykdomsbildet osv. med i vurderingen. I tillegg bygger vi naturligvis våre inntrykk på annen informasjon vi får fra personer som kjenner vedkommende.

Vi samarbeider med en rekke faginstanser og tar blant annet utgangspunkt i den enkeltes medisinske tilstand og personlige forhold før det fattes vedtak. I vurderingen om en person er samtykkekompetent eller ikke, legger vi til grunn et helhetlig inntrykk på bakgrunn av all dokumentasjon vi har.

Medisinsk tilstand

Caspari mener det er grunn til å minne om at spørsmålet om en person er samtykkekompetent eller ikke, er en tilstand rent medisinsk som den enkelte befinner seg i og som Fylkesmannen legger til grunn når det fattes vedtak vedrørende vergemål. - Det innebærer ikke, slik enkelte har trodd, at fylkesmennene fattet vedtak om samtykkekompetanse eller mangel på sådan. Hvis et menneske ikke forstår konsekvensene av for eksempel å håndtere sin egen økonomi, forhold til medisiner, bosituasjon osv. er det vår plikt til å hjelpe vedkommende på en måte som gjør at hans eller hennes behov blir best mulig ivarett.

- Hvordan er det å fatte vedtak som fører til at personer med utviklingshemning nektes kontakten med sine nærmeste og lever under full overvåkning og andre restriksjoner med bare ansatte og en betalt verge rundt seg?

- Det er den enkelte kommune som fattet vedtak om bruk av tvang og makt,

og selvsagt trist at det enkelte ganger er nødvendig. Men det blir ikke enklere av at det er så ulike oppfatninger og forståelse om hvilke plikter ulike instanser har for å bistå og hjelpe mennesker som ikke fullt ut klarer å ivareta sine interesser. Jeg mener det er grunn til å stille spørsmål om NFU er klar over hvilke konsekvenser det kan ha for personen under vergemål å bli utsatt for press, overgrep, enten det er fysisk eller psykisk, av en venn eller medlem i familien. Vår oppgave er å hjelpe, støtte og beskytte den vergetrengende – som alltid er vårt hovedfokus.

Caspari tilføyer at personer med utviklingshemning også blir sykere av samvær og telefonsamtaler med personer som utsetter dem for psykisk press. - Vi får også tilbakemeldinger fra ansatte om de kliniske reaksjonene som gjerne oppstår hos personer uten samtykkekompetanse som ikke evner å ta valg og har vært utsatt for overgrep. Vår jobb er å ta hensyn til slike reaksjonsmønstre ettersom dette er personer som trenger beskyttelse.

NFU

- Hvordan mener du NFU arbeider?

-Det er overraskende å se hvor ofte både forbundet sentralt og fylkeslaget i Hedmark blant annet blander begreper. Det kan i tillegg virke som det er liten forståelse og kunnskap om hvem som har kompetanse på de ulike fagområdene. Mitt inntrykk er dessuten at forbundet mer er en organisasjon som tjener interessene til pårørende enn den enkelte person med utviklingshemning – som er vårt fokus.

Jeg oppfatter at NFU sliter med både å skulle betjene mennesker med utviklingshemning og deres pårørende. De kan ha svært ulike interesser! Dette kan ha sammenheng med at vi sitter på langt mer informasjon om enkeltsaker, selv om NFU hevder å kjenne til alle opplysninger. Konsekvensen blir at NFU og Fylkesmannen kan ha svært ulike virkelighetsoppfatninger. Det må både forbundet og vi må ha forståelse for.

Jeg er samtidig selvsagt helt enig med NFU i at alle mennesker er likeverdige og i utgangspunktet for eksempel skal kunne

En undersøkelse foretatt av Likestillings- og diskrimineringsombudet i 2015 om vergemålsordningen i praksis viste at vergene får lite opplæring og at enkelte verger har et for stort antall vergemålsoppdrag. Spørreundersøkelsen avdekket at en verge kan ha opptil 90 personer som vedkommende er verge for. (Fra LDOs rapport CRPD 2015, side 33)

bo hvor og med hvem de vil. Jeg er derimot noe mer i tvil om hvorvidt NFU er enig med oss med hensyn til at mennesker med utviklingshemning er like forskjellige som andre – i den forstand at vi alle har individuelle behov.

Uriktig påstand

Jeg registrerer samtidig at NFUs assisterende generalsekretær, Hedvig Ekberg, mener at vi behandler voksne mennesker med utviklingshemning som barn. Denne påstanden er ikke riktig. Vi tar selvsagt utgangspunkt i at voksne mennesker er voksne – men med utviklingshemning. I tillegg legger vi til grunn observasjoner, undersøkelser og vurderinger av ansatte som har med den enkelte i det daglige å gjøre pluss medisinske rapporter fra helsepersonell, spesialisthelsetjenesten og den enkeltes fastlege. Dette kan blant annet være vurderinger om den enkeltes funksjonsnivå som er påvist og blant annet basert på grunnlag av et stort antall tester som til sammen viser den enkeltes IQ eller evnenivå. Det kan også være medisinske opplysninger som gjelder andre helseforhold, både fysiske og psykiske og eventuelle kjente handlingsmønstre som følger av en bestemt diagnose.

Hvis testene og samtaler med vedkommende viser at et menneske for eksempel i 30-årene fungerer på nivå med en 10-åring, kanskje har en psykisk lidelse i tillegg og for eksempel ønsker å kjøpe egen bolig, må vi ta stilling til hvorvidt han eller hun har samtykkekompetanse i dette spørsmålet. I så fall kan konklusjonen bli at personen vil være ute av stand til å bo for seg selv og i stedet bør få bo i et annet og individuelt tilpasset tilbud med ansatte rundt seg hele eller deler av døgnet som bedre ivaretar hans eller hennes interesser.

Andre boformer

- Mener dere dermed at ingen personer verken med lettere eller mer omfattende utviklingshemning kan bo for seg selv?

- Selvsagt ikke, men i enkelte tilfeller er det andre typer boformer som er bedre egnet for den enkelte. Vår jobb er å

Leder av vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen i Hedmark, Bernhard Caspari, forevignet foran Sør-Østerdal tingrett etter møtet om "Anne-saken" i Elverum.

tenke juridisk og etisk, basert på medisinske opplysninger og råd i forhold til den enkeltes behov for hjelp og oppfølging til enhver tid. NFU har etter mitt syn ikke et godt nok fokus på det individuelle behovet hvert menneske med utviklingshemning har for bistand. Vi kan ikke «skjære alle over en kam». Det at vi er pålagt taushetsplikt innebærer samtidig at vi ikke har anledning til å formidle vårt syn på hva som er til det beste for den enkelte, sier Bernhard Caspari.

Ventetiden

- Tiden som personen saken gjelder og deres pårørende må vente fra en kommune fattar sitt vedtak om tvangstiltak eller et slikt vedtak skal fornyes, er svært vanskelig for de som er berørt. Hvor lang tid tar det før Fylkesmannen stadfester slike vedtak – i gjennomsnitt?

- Det varierer i forhold til sakens kompleksitet – og kommer blant annet an på om kommunens vedtak kan stadfestes eller må bearbeides ytterligere av kommunen. Slike saker behandles for øvrig på vanlig måte etter forvaltningsretten, svarer Bernhard Caspari.

Kritikken av vergemålsloven

På spørsmål om hva han mener om den kritikken av dagens vergemålslov og bruken av makt og tvang overfor mennesker med utviklingshemning som blant annet av Likestillings- og diskrimineringsombudet, henviser Caspari til at det er fylkesmennenes jobb å forvalte lovene. - Lovgiver, det vil si Stortinget, har lagt til grunn at vergemålsloven er i tråd med menneskerettighetene og andre internasjonale konvensjoner. Dette legger også vi til grunn. Hvis Stortinget endrer vergemålsloven, vil fylkesmannsembetene selvsagt følge opp og forholde seg til det.

Samfunnet har vedtatt et system der ulike myndigheter har ulike roller. Det er noe av det samme som skjer når det i forbindelse med opprettelsen av et vergemål blir spørsmål om en person med utviklingshemning har samtykkekompetanse. NFU kan være uenig i at en 30-åring på 10-årsstadiet blir vurdert til ikke å ha samtykkekompetanse – men det er nå en gang Fylkesmannen som må ta stilling til dette i en vergemålsak. Hvis de som har klageadgang, er uenige, kan de henvende seg til Statens sivilrettsforvaltning (SRF),

Justisdepartementet eller ta saken til domstolene. Men det er slett ikke sikkert at vedtak som fattes der, blir likt av NFU, personen saken handler om eller den enkeltes familie av den grunn.

Caspari tilføyer at det ikke er uvanlig at en ny lov blir evaluert, og viser til at enkelte bestemmelser i forskriftene til vergemålsloven er under revisjon nå. - Det viser at vi har et dynamisk system.

Uproblematisk klage

Caspari synes det er synd at det er så stor uenighet når det gjelder håndteringen av enkelte vergemålssaker, men at det likevel er uproblematisk at NFU har sendt bekymringsmelding om vergemålsavdelingen til Statens sivilrettsforvaltning (SRF). - Det blir da en forvaltningssak som behandles i henhold til klare rutiner. Som i praksis betyr at vår avdeling vil få en henvendelse fra SRF med henvisning til hva NFU mener er problematisk. Deretter begrunner vi hva vi har gjort og hvorfor vi gjør det vi gjør. Fylkesmannen forholder seg naturligvis til det SRF kommer frem til.

Statens sivilrettsforvaltning har for øvrig allerede behandlet flere saker som gjelder vår avdeling. Vi har fått 100 prosent medhold med unntak av en sak som gjaldt forskudd på arv der SRF mente vi burde vurdere saken en gang til.

Bruk av media

Bernhard Caspari stiller seg derimot kritisk til at NFU bidrar til at sårbare enkeltmennesker med utviklingshemning eksponeres i media etter de store oppslagene

Bernhard Caspari mener at NFUs klage til Statens sivilrettsforvaltning er uproblematisk.

på NRK Hedmark og Østlendingen om "Anne-saken" i Elverum.

- Du gikk selv ut i Østlendingen nylig med kraftig kritikk av NFUs fylkesleder, Torill Vagstad, og omtalte samtidig en sårbar person med utviklingshemning. Sistnevnte leser både aviser, mestrer internett svært godt og er beviselig svært glad i vår fylkesleder. Gjelder det andre mediaregler for deg?

- Jeg har oppfordret til at det bør vises varsomhet med eksponering i media nettopp for å ikke utsette personen under vergemål for den belastningen det innebærer. Ettersom NFU har valgt å gå til media, har Fylkesmannen sett det som nødvendig å forsøke å belyse problemstillingene slike saker innebærer, uten at vi har kommentert den konkrete saken.

Forvaltningen har et ansvar for å ori-

entere om det regelverk og de prosesser som vi er satt til å håndheve. Det er beklagelig at denne personen blir brukt i en prinsipp sak for NFU. Saken burde ikke vært omtalt i media, men håndtert i forvaltningen. Det innebærer at hvis noen med rettslig klageinteresse er misfornøyd med Fylkesmannens håndtering, er det en oppgave for SRF som har tilsyn med Fylkesmennene i denne typer saker.

Endringer unødvendig

- Vil dere foreta endringer av rutiner i kjølvannet av kritikken som hittil er kommet fram gjennom i medias søkelys på avdelingens arbeid?

- Vi arbeider kontinuerlig for å bedre våre rutiner og kompetanse, men kan ikke garantere at vi aldri gjør feil. Jeg kan likevel ikke se at det er nødvendig å endre rutiner på bakgrunn av sakene NFU har tatt opp. Kjennelsen i Sør-Østerdal tingrett i Elverum-saken (se s. 12) viser også at vi har forholdt oss korrekt og i tråd med det regelverket vi er satt til å forvalte. Vi gjør alltid vårt beste ut fra opplysningene som foreligger og fatter vedtak som gjør at behovene til de vergetrengende blir best mulig ivaretatt. Det er som tidligere nevnt vårt fokus – og for oss kommer det i annen rekke at pårørende og NFU synes det er vanskelig å forholde seg til, svarer Bernhard Caspari.

Behovene til den vergetrengende er vårt fokus. For oss kommer det i annen rekke at pårørende og NFU synes at det er vanskelig å forholde seg til.

Bernhard Caspari

Hjelp til konfliktløsning?

Regional kompetansetjeneste for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi i Helse Sør-Øst har utgitt informasjonsheftet «Samhandling og konfliktløsning i hjelpeapparatet».

Hensikten med heftet er å gi ansatte i hjelpeapparatet økt kunnskap som – uavhengig av diagnose – kan bidra til at konflikter ikke kommer i veien for gode tjenestetilbud. Kopi av heftet

kan fås ved henvendelse til tage.lien@ous-hf.no Heftet kan også lastes ned på www.oslo-universitetssykehus.no

Ekberg kommenterer Casparis påstander

- Det er hverken forutsatt i loven eller lovforarbeidene at man kan frata en person samtykkekompetanse helt generelt, slik det er gjort i de fire sakene fra Hedmark. Det man i realiteten gjør er å frata den enkeltes rettslige handleevne.

En kommentar til intervjuet med Bernhard Caspari sier juridisk rådgiver Hedvig Ekberg i NFU at det er grunn til å minne om at det ikke er Fylkesmannen som skal avgjøre om en person enten helt eller delvis skal fratras sin rettslige handleevne. - Dette er domstolens ansvar. Problemet er at personer som blir fratatt sin samtykkekompetanse også mister sin rett til å kunne foreta rettslige handlinger.

Ekberg er også provosert over Casparis påstand om at det å ikke ha samtykkekompetanse er en medisinsk tilstand. - Hva slags medisinsk tilstand? Samtykkekompetanse er ikke en gitt tilstand som er lik alle dager og i alle situasjoner. Den varierer. Det som også er problematisk i forhold til hvordan Fylkesmannen i Hedmark praktiserer spørsmålet om samtykkekompetanse, er at det gjøres uten noen formell beslutninger/vedtak. Dermed har man intet å klage på.

Ekberg viser samtidig til Casparis påstander om at NFU blander kortene i forhold til hvilke oppgaver de ulike og involverte faginstansene har i slike saker. - Han kan ikke påstå det uten å være mer konkret på hva det er han mener vi ikke skjønner. Verre er det han i tillegg sier at NFU ikke ser ut til å forstå konsekvensene av at personer med utviklingshemning utsettes for press eller overgrep. Det er usaklig – å bli utsatt for press eller overgrep er ikke bra for noe menneske – enten man er under vergemål eller ikke.

Beskyttelsen

- Caspari er dessuten på vidvanke når han stadig viser til at personer med utviklingshemning trenger beskyttelse. - Hans syn er akkurat slik Likestillings- og diskrimineringsombudet har kritisert i sin rapport til FN's komité for mennesker med nedsatt funksjonsevne. I rapporten står det at vergemålsloven er basert på en paternalistisk holdning om at personer med nedsatt funksjonsevne trenger beskyttelse. Dette

er med på å skape den nedlatende beskyttelseholdningen om at «vi vet best for deg».

Casparis påstand om at NFU blander begreper holder ikke – så lenge han ikke sier hva vi blander. I avisen Østlendingen forsvarer han også vedtakene overfor «Anne» med at «vi vet noe dere ikke vet» – som etter min oppfatning ikke er noe annet enn et uttrykk for hersketeknikk.

Kompenserende tjenester

- Det er underlig at Caspari kan gi uttrykk for at NFU ikke er opptatt av individuelle behov. Hans uttalelse om at personer med utviklingshemning trenger et tilrettelagt tilbud i en kommunal bolig, med ansatte rundt seg – i fellesskap med andre viser at han i hvert fall ikke er opptatt av det.

- Dermed ser han bort fra et av de mest grunnleggende prinsippene i norsk lovgivning og internasjonale konvensjoner. Som fastslår at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan velge hvor og med hvem de ønsker å bo og få tjenestene der, som skal kompensere for deres funksjonshemming.

Hedvig Ekberg blir heller ikke beroliget over Casparis henvisning til at Statens sivilrettsforvaltning (SRF) med ett unntak har gitt Fylkesmannen i Hedmark medhold i alle klager. - Slik jeg ser det, så kan det gjenspeile et system som ikke fungerer slik det skal. Vi er bekymret for at det kan dreie seg om tette bånd mellom Fylkesmannen og klageorganet.

Juridisk rådgiver i NFU, Hedvig Ekberg

-Hvilken kommentar har du til at Caspari også anklager NFU for å misbruke «Anne» i Elverum i den hensikt å fronte en av forbundets prinsipp saker i media?

-Lederen av NFUs fylkeslag i Hedmark, Torill Vagstad og hennes mann, Olav Brunstad, har kjent «Anne» i mange år. Både NFU og foreldrene støttet hennes kamp for å kunne flytte ut av et bofellesskap der hun vantrives. Både Vagstad og NFUs nestleder, Bjug Ringstad, har omtalt «Anne» helt nøytralt slik Caspari selv har gjort i media. Hans påstand faller dermed på egen urimelighet, svarer Hedvig Ekberg.

Vi må bruke foreldre som aktive samarbeidspartnere

- Vi kan ikke tolke behovene til en person med utviklingshemning godt nok uten å trekke inn både deres foreldre, andre nærpå personer og involverte fagfolk som aktive samarbeidspartnere.

Selv om psykologspesialist Leif Hugo Stubrud har møtt foreldre og pårørende som kan være vanskelige å samarbeide med, er det ikke på noen måte hans generelle inntrykk. Han mener utgangspunktet må være at deres unike kompetanse, kjennskap og forståelse for sine familiemedlemmers behov er viktig. - Det gjelder ikke minst i forbindelse med spørsmål som har med alvorlige inngrep i hverdagen til personen saken dreier seg om – som fratakelse av rettslig handleevne, samtykkekompetanse og bruk av makt og tvang.

Oss selv som målestokk

På spørsmål om hvordan stoppe et menneske fra negativ handling eller hindre at personen får oppfylt et ønske svarer Stubrud innledningsvis at praksis i denne sammenheng trolig er ulik rundt i landet. - En god tilnærming er etter min oppfatning at vi som er involvert for å hjelpe må bruke oss selv som målestokk. Det betyr at hver av oss må spørre seg selv om hvordan det ville vært om andre nektet oss å få oppfylt drømmer, ønsker og behov for hvordan vi vil leve livet vårt og hva som er viktig for oss. Det skaper en ydmykhet i tilnærmingen til avgjørelsen som skal tas og som det er viktig å ha med seg.

Stubrud legger ikke skjul på at dette selvsagt er en utfordring. - Jeg ser likevel ingen annen løsning enn at vi som skal hjelpe, må være til stede og sammen med den det gjelder. Vi må se samspillet og på den bakgrunn vurdere om det kan være en mulighet for å tolke vedkommende i en retning som kan bidra til å løse slike vanskelige situasjoner uten å benytte tvang og makt.

Samtykkekompetanse

På spørsmål om hvordan det kan avgjøres om mennesker med utviklingshemning har samtykkekompetanse eller ikke, svarer

Stubrud innledningsvis at dette spørsmålet er svært vanskelig og at det heller ikke finnes noe entydig svar.

- Det er uansett fristende å ta et sideblikk på straffeloven i denne sammenheng. Den inneholder bestemmelser om hvem som er strafferettslig tilregnelige. Loven fastslår at en person med IQ over 55 har kognitiv forståelse som en 8-9-åring, og dermed er ansvarlig for egne handlinger. Dette evnenivået omfatter dermed nesten hele spekteret av utviklingshemning som er definert å være lettere grad. Jeg mener det er et paradoks når mennesker innen dette evnesjiktet blir fratatt samtykkekompetansen når lovgiver har definert at de forstår konsekvensene av sine handlinger og dermed er strafferettslig ansvarlige.

Det kan selvsagt skape en del bryderi for samfunnet at de som har dette evnenivået, kan gjøre dumme valg. Men det er de – som vi alle vet – langt fra alene om. Det er en del av det å være menneske og innbygger i et åpent samfunn.

Jeg mener derfor at hvis en person med lettere utviklingshemning skal fratras sin samtykkekompetanse, må det være basert på noe mer enn deres evnenivå. I så fall kan det for eksempel dreie seg om at vedkommende lider av en psykose eller annen alvorlig psykisk lidelse, presiserer Leif Hugo Stubrud.

Tester

- I hvilken grad mener du at tester er et godt verktøy når det skal vurderes hvorvidt en person med utviklingshemning har samtykkekompetanse eller ikke?

Når mennesker testes, skjer det vanligvis for å finne grensen for hva vedkommende kan yte eller å avdekke funksjonsvansker. Det er noe mange gruer seg til på forhånd. Første bud blir da å skape en god atmosfære preget av vennlighet og ro for å få ned testpersonenes stressnivå. Det må i tillegg legges vekt på å skape en god dia-

Leif Hugo Stubrud

Leif Hugo Stubrud var medlem av det rådgivende utvalget som arbeidet med det første kapittelet 6A til loven om bruk av makt og tvang, som trådte i kraft i 1999 og ble evaluert i 2004.

Han har i årevis drevet praksis og fagutvikling med utgangspunkt i spørsmål som har med makt og tvang å gjøre.

Leif Hugo Stubrud uttaler seg her som uavhengig fagperson og ikke i kraft av sin nåværende stilling som psykologspesialist ved habiliteringstjenesten i Østfold.

log og tillit. De må dessuten forberedes grundig på at de vil få oppgaver som de til slutt ikke mestrer, at det er meningen og at testen stopper da. Hvis vi ikke gjør dette i forkant, men går rett på – kan resultatet bli feil, som i korthet betyr alltid for lavt og aldri for høyt. Jeg har selv møtt personer som skal testes som fra å være svært nervøse når de kommer, ender opp med å synes at det blir en ganske hyggelig opplevelse.

Legers rolle

- Vergemålsloven åpner opp for at en verge kan ta beslutninger som personen under vergemål er uenig i. Bestemmelsen omfatter både de som fortsatt har og de som er fratatt sin rettslige handleevne ved dom – så lenge det foreligger en legeerklæring om at vedkommende ikke er samtykkekompetent. Hva mener du om legers rolle i denne sammenheng?

- Jeg har sett eksempler på erklæring-er om det samme som er signert en lege alene. Noen av disse erklæringene har vært påfallende kortfattet og temmelig

mangelfulle – med tanke på hvilket alvorlig inngrep i et menneskes liv dette dreier seg om. Det har for eksempel manglet dokumentasjon om det som er gjort på forhånd for å klarlegge den enkeltes evne til samtykke.

Stubrud mener likevel at det er på sin plass at en lege bidrar med sin kompetanse og kunnskap om den enkeltes helsetilstand i denne sammenheng. – Konklusjonen om å frata et menneske samtykkekompetanse må likevel ikke bare ses på bakgrunn av den enkeltes diagnose alene. Det må i stedet foretas en helhetlig vurdering av den enkeltes liv i samarbeid mellom alle involverte fagfolk i den aktuelle saken. Som for eksempel kan være pedagoger, psykologer og andre. Foreldre og søsken og andre som kjenner vedkommende godt personlig må som nevnt innledningsvis også trekkes inn i dette arbeidet. Deres synspunkter er svært viktig å få fram.

«Vesentlig skade»

- Når det fattes vedtak om bruk av tvang og makt, er målsettingen å forhindre "vesentlig skade". Er det en felles forståelse blant fagfolk om forståelsen av dette begrepet?

- Jeg tror forståelsen spriker en del. Men for å vite det sikkert, må det undersøkes. Skaden må uansett være «vesentlig» og dermed ha et betydelig omfang eller få alvorlige konsekvenser.

Det er med andre ord vanskelig å sette en klar grense for hva som er «vesentlig skade» – som i tillegg kan variere fra person til person. Noen mennesker er mere "tandre og skjøre" enn andre. Det at en form for atferd er uvanlig eller avvikende er uansett ikke avgjørende. Fysiske skader på en annen person, materielle skader og selyskading kan være derimot være det. I noen tilfeller kan det også være nødvendig å foreta inngrep når et menneske fornedrer seg selv sosialt – for eksempel ved å drikke sølevann på et offentlig sted og andre mennesker ser det.

Selv om det skal mye til for å bruke tvang, må vi innimellom våge å se i øynene at det er nødvendig. I så fall krever det at vi som skal hjelpe, først er sammen med og ser det personen faktisk gjør for å kunne foreta en god nok vurdering om det er til «vesentlig skade» eller ikke.

Men – og igjen – er vi inne i et vurderingslandskap der det er om å gjøre å få flere kloke hoder med ulik kompetanse til å tenke sammen om hva den enkelte har behov for. Hvis det kan fungere hensikts-

messig er det selvsagt best at personen saken gjelder også er med på det.

«Prøveperiode»

Leif Hugo Stubrud er samtidig opptatt av kapittel 9-5 i sosial- og helsetjenesteloven der det heter at andre løsninger enn bruk av tvang eller makt skal være prøvd før det fattes et tvangsvedtak. Han minner samtidig om at kravet om alternative løsninger bare kan fravikes i særlige tilfeller og at det i så fall skal gis en begrunnelse.

- Det bør etter min mening derfor innføres en «prøveperiode» i tiden mellom når behovet for tvang begynner å melde seg og til en har prøvd ut andre løsninger. - Dette ville det gitt oss i habiliteringstjenesten sammen med kommunalt ansatte mer tid å gjøre jobben vår. Som først og fremst er å finne andre løsninger og alternative tiltak i samarbeid med alle saken gjelder. Det som i stedet kan skje nå, er at kommuner fatter vedtak om tvangstiltak for fort.

Lite egnet lovverk

- For noen år siden, ble det diskutert om tiltak for å forhindre kriminalitet blant personer med utviklingshemning kunne hjemles i helse- og omsorgstjenestelovens tvangsbestemmelser. Det er generelt ulovlig å iverksette tiltak overfor personer uten utviklingshemning før en forbrytelse er begått. Hva er de psykologiske, etiske eller juridiske begrunnelsene for at det skal forholde seg annerledes for personer med diagnosen utviklingshemning?

- Jeg kjenner ikke begrunnelsene. Dette er uansett en debatt som pågår fortsatt. Jeg fikk nylig et spørsmål fra en offentlig etat om i hvilken grad man kan bruke fotfølging og andre begrensninger for å forebygge kriminelle handlinger blant personer med lettere utviklingshemning.

Mitt svar var at helse- og omsorgstjenesteloven er lite egnet og ikke bør brukes på denne måten. Det er betenkeligheter knyttet til tvangstiltak med den som utgangspunkt. Det er på mange måter det samme som å innskrenke enkeltmenneskers frihet før de har gjort noe galt.

Stubrud påpeker at det kunne ha vært enklere hvis helse- og omsorgstjenesteloven bare hadde omfattet de som har en IQ lavere enn 55 – som ikke er straffereettslig ansvarlige etter straffeloven.

På spørsmål om helse- og omsorgslovens tvangsbestemmelser overfor mennesker med utviklingshemning har endret seg siden vi fikk lovreguleringen i 1999,

svarer Stubrud med å vise til en undersøkelse fra Østfold nylig (se egen sak nedenfor, red.anm.). - Den viste at det ble brukt mer fysisk tvang i 2006 mot mennesker med utviklingshemning enn i 2014, mens begrensninger i form av for eksempel låste dører, fotfølging og spiserestriksjoner har økt i samme tidsrom. Undersøkelsen dreidde seg riktignok om et begrenset antall personer i et lite fylke, som gjør det vanskelig å generalisere på landsbasis. Vi skulle uansett hatt en nedgang – totalt sett.

Tette bånd

Leif Hugo Stubrud advarer avslutningsvis mot for tette bånd mellom ansatte ved fylkesmannsembetene og spesialisthelsetjenesten. Ansatte i kommunene har ansvaret for at den enkeltes omsorgsnivå gis i samsvar med den enkeltes behov i samarbeid med personen det gjelder og den enkeltes pårørende. Partene har ulike roller. Vi må være påpasselige med å skille mellom Fylkesmannens jobb som er å føre tilsyn og overprøve vedtak, mens det som tidligere nevnt blant annet er vår jobb i spesialisthelsetjenesten å finne alternative løsninger.

Ny undersøkelse

Det skjer en overvekt av fysisk tvang overfor mennesker med alvorlig og dyp grad av utviklingshemning, og omvendt, en overvekt av begrensninger overfor de med lett og moderat grad.

Det skriver psykologspesialist Leif Hugo Stubrud i habiliteringstjenesten i Østfold i siste nummer av tidsskriftet for Norsk Psykologforening (Vol 52 nr. 10, 2015). I artikkelen «Utviklingshemning og tvang» publiserer han resultatene av en undersøkelse som nylig ble foretatt blant 80 personer med utviklingshemning i Østfold. Som har vært utsatt for skadeavvergende tvang, planlagt bruk av tvang og hva slags plager og lidelser de har og hva slags type tvang som blir brukt.

Artikkelen kan fås ved henvendelse til tidsskrift@psykologtidsskriftet.no
Telefon: 23 10 31 30.

Felles forståelse har avgjørende betydning

- I vedtak om bruk av tvang er det avgjørende at personen vedtaket gjelder og deres pårørende tas med på utformingen. Det må i størst mulig grad skapes en felles forståelse for hvorfor tiltaket er nødvendig. Informasjonen som gis må tilpasses på en måte som gjør dette mulig. Problemene oppstår når ansatte mangler tid og/eller kompetanse på krevende kommunikasjonsarbeid.

Mimmi Kvisvik leder Fellesorganisasjonen (FO).

Leder av Fellesorganisasjonen (FO), Mimmi Kvisvik, har erfaring fra fellet både som tidligere helse-, omsorgs- og sosialsjef og gjennom sitt sosialpolitiske engasjement siden 1977. Hun kjenner ikke enkeltsakene som beskrives i denne utgaven av SFA, men presiserer at menneskerettighetsperspektivet uansett må være det overordnede og den viktigste etiske, faglige og juridiske innfallsvinkelen til alt arbeid og i enhver sak som gjelder tiltak og tjenester for mennesker med utviklingshemning. -Det betyr at vi som arbeider for og med dem må ha med oss den faglige forståelsen av hvem de er – ikke bare som gruppe – men som enkeltindivider med sine spesielle forutsetninger og behov.

Makt og tvang

Kvisvik mener dermed at det samme perspektivet også må danne bakkeppet i spørsmål om bruk av makt og tvang. - De inngripende vedtakene det dreier seg om, skal kun tas i bruk der det er faglig, etisk og juridisk forsvarlig. De skal i tillegg behandles etter fastsatte prosedyrer, regulerte beslutninger og lovlig fattede vedtak. Tiltak uten tvang og makt skal være prøvd og tiltaket skal være forholdsmessig.

I kapittel 9 i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester og det medfølgende rundskriv er det nettopp dette lovgivere og fagdirektorat har ønsket å gjøre. Her stilles det strenge krav og er tydelig beskrevet i hvilke tilfeller det kan settes inn slike tiltak, hvilke forutsetninger som må være til stede for at man skal kunne gjøre det og hvordan det skal dokumenteres og evalueres.

Kommunene kan imidlertid ikke sette i gang slike tiltak før vedtaket er godkjent av fylkesmannen. Unntaket er skadeav-

vergende tiltak i nødsituasjoner, presiserer FO-lederen.

Kompetansekravene

Hun viser samtidig til lovens spesifikke krav til utdanningsnivå hos de som skal utøve vedtak om tvang – som i sin tur er avhengig av hva slags tiltak det er snakk om. - Den store mangelen på kompetanse som er i tråd med kravene i loven blant tjenesteytere som utøver tvang, er derfor meget bekymringsfull. Det dreier seg om mangel på formell fagkompetanse, opplæring og veiledning av tjenesteytere.

Dispensasjonene som gis fra kompetansekravene har lenge vært foruroligende. Det er snakk om et stort antall – med flere avvik fra kravene enn antallet som er i tråd med dem. Årsaken til den dårlige rettsikkerhetsgarantien som gjør seg gjeldende på dette feltet, ligger etter min mening først og fremst her.

- Ufaglærte kan under veiledning yte ulike tjenester på en god og forsvarlig måte, tilføyer Kvisvik. - Rekruttering av fagfolk kan være problematisk, men det er et alvorlig faglig og juridisk problem at det i stort omfang gis dispensasjoner og rapporteres avvik på manglende kompetanse. Det betyr at oppgaver som skulle vært løst av ansatte med en gitt kompetanse, i stedet blir utført av ansatte med mindre kompetanse. Dette er heller ikke personalmessig forsvarlig.

Kvisvik minner dessuten om at mangel på styring av tjenester, internkontroll og faglige og etiske diskusjoner når det oppstår tvang- og maktsituasjoner, også går ut over arbeidet med å forebygge og tilrettelegge for alternativer til tvang.

- Tror du manglende kompetansekrav dermed også kan være en medvirkende årsak til at

ikke flere tvangsvedtak etter kapittel 9 i stedet blir løst med godt miljøarbeid og tilrettelegging av den enkeltes rammebetingelser?

- Det kan det ikke være tvil om, svarer Mimmi Kvisvik.

Kritikk fra pårørende

Hun påpeker samtidig at manglende kompetanse også er en viktig årsak til at det lett kan oppstå konflikter mellom ansatte og pårørende. Det gjelder for eksempel i saker som har med bruk av makt og tvang å gjøre. - I slike situasjoner må det tas initiativ til at ansatte får anledning til å drøfte hva de pårørende formidler. Tjenesteytere, daglig ansvarlig, faglig ansvarlig, overordnet faglig ansvarlig og den enkeltes verge må derfor prioritere å sette av tid til å finne ut om pårørendes kritikk er rimelig eller om det er sider ved tvangstiltaket som er underkommunisert.

Slike samtaler kan være svært krevende, men det er uansett vårt ansvar som profesjonelle å vurdere samhandlingen, skape dialog og dermed et felles grunnlag for å kunne snakke sammen. Dette må til for at ikke konflikten skal gå ut over kvaliteten på tjenestene og gjør at personen saken handler om blir skadelidende. I slike samtaler er det om å gjøre å finne balansen mellom å sette ord på det som har vært vanskelig – og så tenke fremover, presiserer Mimmi Kvisvik.

Private omsorgsaktører

- Hva vet vi om bruken av makt og tvang overfor mennesker med utviklingshemning og andre komplekse bistandsbehov i de stadig flere virksomhetene til private omsorgsaktører?

- Jeg er ikke kjent med om det er foretatt særskilt registrering på dette, svarer Mimmi Kvisvik.

Mest tvang i Hedmark

Andelen vedtak om tvang og makt overfor mennesker med utviklingshemning, er i Hedmark 627 prosent av tilsvarende andel i Finnmark. I følge Tilsynsmelding for 2014 fra Helsetilsynet, var det 104 personer i Hedmark med vedtak om tvang og makt etter helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9.

I følge regjeringens Kriteriedata til inntektssystemet for kommunene 2015, var det 896 personer med utviklingshemning over 16 år i Hedmark. Ser vi bort fra et vanligvis svært lavt antall barn som har tvangsvedtak, så har 11,16% av mennesker med utviklingshemning i Hedmark vedtak om tvang og makt etter helse- og omsorgslovens kapittel 9.

I 2014 var det 6 personer i Finnmark med tilsvarende vedtak om tvang og makt av et totalt antall på i alt 324 personer med utviklingshemning over 16 år. Her har altså 1,85% av voksne med utviklingshemning et slikt vedtak. For landet totalt sett, er det 7,14% som har det.

-Det er ingen som vet om det fattes for mange tvangsvedtak i Hedmark eller om det er for få i Finnmark, skriver Jens Petter Gitlesen blant annet i en kommentar på www.nfunorge.org der han også har lagt ut tabellen over tvangsvedtak etter kapittel 9 på landsbasis. -Ingen vet heller hvor stor andel av mennesker med utviklingshemning som bør ha et tvangsvedtak. Helt sikkert kan vi likevel si at dersom tjenestetilbudet, kompetansen, etikken og lovforståelsen er omtrentlig likt fordelt over landet, ville en ikke registrert en slik ekstrem variasjon i andelen tvangsvedtak.

Brukerstyrt personlig assistanse i Aleris er supert!

tlf: 974 80 800
e-post: bpa@aleris.no
www.aleris.no/bpa

Aleris

Etterlyser viktig debatt i offentlige sektor

-Den viktige debatten om «Hva er det vi driver med?» og «Gjør vi det riktige nå?» har vist seg å være vanskelig å få i gang i offentlig sektor i kjølvannet av de økonomiske innstramningene. Den må tas, og folk må kunne ta opp problemer. Da trengs tilrettelegging så en unngår at de tier for ikke å bli beskyldt for brudd på taushetsplikten og illojalitet til arbeidsgiver.

Storingsrepresentant Karin Andersen (SV) fra Hedmark kjenner ikke godt til sakene som omtales i SFA, men registrerer en økende umyndiggjøring av personer med utviklingshemning på svakt grunnlag både der og i andre fylker. - Jeg vet at det har ført til et økende konflikt-nivå og gjensidig mangel på tillit mellom personene saken gjelder og det kommunale hjelpeapparatet. Utgangspunktet må uansett være at man i så liten grad som mulig begrenser den enkeltes valg i eget liv og at det skal mye til for å gjøre det.

Verge-rollen

Andersen har forståelse for at en verge ser det som sitt ansvar å beskytte den verge-trengende mot å bli utnyttet og utsatt for overgrep. - I denne sammenheng må vi samtidig passe på at graden av beskyttelse fra det offentlige side heller ikke blir det.

Presset på vergeordningen blir stadig sterkere, og stadig flere vil få behov for dette tilbudet. Endringene i Vergemålsloven ble kom for å tilfredsstille kravene i FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Erfaringer så langt viser med all tydelighet at det er på tide å få loven grundig evaluert. Det må skje raskt og av fageksperter på internasjonal rett – selvsagt i samarbeid med brukergruppernes organisasjoner.

Karin Andersen minner samtidig om at bakgrunnen for at den forrige regjeringen la fram Stortingsmelding 45 (2012-2013) om «Frihet og likeverd». - Det skjedde i kjølvannet av den lave inkluderingen av mennesker med utviklingshemning og den klare tendensen til å falle tilbake til gammelt særomsorgsspor. Siden har vi fått en regjering som i sin politikk hverken refererer til lovverket eller våre internasjonale forpliktelser når de foreslår store forandringer på feltet. Deres klokkeetro på stordriftsfordeler og våte drøm om overføring av viktige omsorgsoppgaver til fremtidige storkommuner, vil føre helt galt av sted. Vi må holde fast på prinsippene om likestilling, likeverd og inkludering, for nå er det i ferd med å bli bare ord på papir. Det hadde vært bedre om den nåværende Regjeringen kalte en spade for en spade og erkjente sin oppfatning om at prinsippene i konvensjonen er uvesentlige og skal fravikes.

Private omsorgsaktører

Karin Andersen er i denne sammenheng også svært bekymret over de private omsorgsaktørene som overtar stadig flere av

Storingsrepresentant Karin Andersen (SV).

det offentliges omsorgsoppgaver. - Det er en alvorlig side ved privatisering at kommunene for eksempel kan sette bort hjemmel om bruk av makt og tvang overfor enkeltmennesker – uten at det stilles krav til innsyn eller kontroll. Vi har ikke tilgang på dokumentasjon på viktige sider av deres virksomhet. Og prinsipielt er privatisering av tvangsmidler galt. Det er ikke uten grunn at stadig flere private aktører satser på denne sektoren heller. De tjener store penger – blant annet ved å ansette færre ansatte med fagkompetanse, kutte lønn og pensjon og bruke på ufaglærte jobber det trengs høy fagkompetanse for å fylle. Dette bør etter min mening stoppes umiddelbart – offentlig sektor må ikke skyve ansvaret fra seg, understreker Karin Andersen.

Brdr. Stenskjær AS
Støtter NFU's arbeid

Kompetanse og Arbeidssenter Nannestad

Bahusvegen, 2030 Nannestad
Tlf: 66 10 52 35
kan@nannestad.kommune.no

**Norsk
Protein**
- ledd i næringskjeden

Vergeordningen er ikke godt nok systematisert

-Spørsmålet om hvordan det kan sikres at vergeordningen fungerer best mulig for den vergetrengende er ikke godt nok systematisert. Det vil kreve en revidering av vergemålsloven – som for øvrig er nødvendig – på flere vis.

Olaug Bollestad, KrF. (Foto: Stortinget)

Selv om medlem av Stortingets helse- og omsorgskomiteé, Olaug Bollestad (KrF), kun kjenner de fire Hedmark-sakene overflatisk, mener hun likevel at alle reiser viktige spørsmål ved sider av den nåværende vergemålsloven. – Vi kan for eksempel ikke ha en lov som gjør det enkelt å frata pårørende vergerollen hvis de tar initiativ som er i strid med det fagpersoner i hjelpeapparatet mener er best for den vergetrengende. Dette må fagpersonene i stedet forholde seg profesjonelt til. Selv om de i utgangspunktet kanskje ikke forstår pårørendes argumenter, skal de uansett møtes med respekt. Profesjonelle fagfolk må ha et bevisst forhold til at de selv kun har kjent personen saken gjelder i en kortere livsperiode. De må se det som sin utfordring å sette sammen de mange brikkene i det kompliserte pusle-

spillet disse sakene ofte er.

Mitt hovedfokus er med andre ord behovene til personene under vergemål – som blir den store taperen når det går prestisje i konfliktene mellom pårørende og hjelpeapparatet, fortsetter Olaug Bollestad. – Det betyr likevel ikke at jeg har mistet gangsynet og er blind for at enkelte pårørende i vergerollen utnytter sin posisjon. Som for eksempel kan skje når de sørger for lav bruk av den vergetrengendes penger – for at det med tiden skal bli igjen mest mulig til dem selv.

Private omsorgsaktører

Bollestad er samtidig opptatt av problematikken rundt virksomheten til de private omsorgsaktørene. – I motsetning til de ideelle stilles det for eksempel ingen ansettelseskrav til de private. De først-

nevnte må betale pensjoner for sine, mens de sistnevnte slipper, fordi de kan ansette folk som driver egne foretak og dermed fungerer som selvstendig næringsdrivende. Mitt parti har stilt store spørsmålsteget ved dagens anbudspraksis. I denne sammenheng er det i siste instans kun pengene som rår og ikke et helhetlig menneskesyn med utgangspunkt i den enkeltes rett til medbestemmelse i eget liv.

For et menneske som for eksempel ønsker å bli rusfri, betyr det mye for resultatet å kunne bo og leve der de selv ønsker. All erfaring viser at behovet for medisiner, bruk av tvang og graden av utagering i så fall blir vesentlig redusert. Det samme gjelder selvsagt mennesker med utviklingshemning, presiserer Olaug Bollestad.

Spørsmål til Anundsen fra Kari Henriksen (A)

Like før SFA gikk i trykken stilte medlem av Stortingets justiskomiteé, Kari Henriksen (Ap) følgende skriftlige spørsmål til justisminister Anders Anundsen (FrP):

«Ifølge vergemålsloven kreves det domstolsbehandling for å frata den rettslige handleevnen til en voksen person. Samtykkekompetanse kan fratras ved en legeattest.

Resultatet vil i begge tilfeller kunne medføre en umyndiggjøring. Hvordan betrakter statsråden forholdene mellom rettslig handleevne og samtykkekompetanse, og vil statsråden ta initiativ til ny vurdering, eventuelt gjennomgang av bestemmelsene og/eller praksis?

Statsråden har tre ukers frist på å besvare spørsmålet. Det er lagt ut i sin helhet på www.nfunorge.org

Kari Henriksen, Ap. (Foto: Stortinget)

Etterlyser motivasjonen på ledernivå

- Jeg stiller spørsmålsteget ved motivasjonen til på ledernivå i de fire kommunene, habiliteringstjenesten og hos fylkesmannen i Hedmark.

Storingsrepresentant Freddy de Ruiter (A) opplever det skremmende å lese om den omfattende bruken av makt og tvang og fratagelsen av den enkeltes medbestemmelsesrett gjennom forvaltningen av vergemålsloven. Han mener det må dreie seg om en kombinasjon av et lite reflektert menneskesyn, manglende kunnskap om hva likeverd er og en fraværende evne til å sette seg inn i den enkeltes og deres pårørendes hverdag.

De Ruiter minner om at det er disse verdiene som skal være grunnmuren for tiltak og tjenester i vårt hjelpeapparat. – Når disse forutsetningene mangler, er det alarmerende. – Det gir meg assosiasjoner til holdninger som gjorde seg gjeldende så langt tilbake som 80 år i tid. Personer med utviklingshemning og deres pårørende skal og må kunne forvente noe ganske annet av et demokratisk velferds-samfunn i 2015.

Maktapparat

Arbeiderpartipolitikeren fra Aust-Agder har samtidig inntrykk av at en del maktmennesker er mer opptatt av å sikre egen posisjon fremfor å lytte til de som står personen med utviklingshemning nærmest. – Altfor ofte blir både de, deres interesseorganisasjoner og andre som engasjerer seg i disse sakene møtt av et hjelpeapparat som har utviklet seg til å bli et maktapparat i stedet. Det er lite tillitvekkende og svært lite flatterende.

Storingsrepresentanten fra Aust-Agder tror samtidig ikke at de fire sakene i Hedmark er enestående i norske fylker. – Selv om det helt klart er sider ved systemet her som må endres, er det om å gjøre at samfunnsaktører også andre steder snarest kommer på banen og engasjerer seg. Flere må våge å stille spørsmålet «Er det slik vi vil ha det?» og åpne øynene for hvordan systemet faktisk kan fungere både i Hedmark og andre fylker.

Jeg blir provosert over feige politikere både sentralt, regionalt og lokalt som ikke tør å utfordre forvaltningen – og i stedet lar systemet rulle og gå. De lener seg på fagfolk i forvaltningen som tror de vet best. Politikere flest låner i altfor liten grad øre til pårørende og enkeltmennesket saken gjelder – som har mest spisskompetanse på hva det hele dreier seg om. De få i fagmiljøene som tør å gå på tvers av hva flertallet i forvaltningen mener, blir ofte ikke hørt. Det er den sterke kommunale sjølråderetten og det lokale selvstyret som vinner. Dette er en skam og noe vi ikke kan være bekjent av!

Det juridiske fagmiljøet

Freddy de Ruiter utfordrer spesielt det juridiske fagmiljøet til å komme mer på banen for å vurdere menneskerettighetene i disse sakene. – Mediene er også tafatte. De tjener ikke penger nok på sliske

oppslag som dermed ikke blir prioritert – noe som også er skremmende. Jeg lar meg riktignok ikke sjokkere av noe lenger – men dette gjør meg til gjengjeld svært provosert!

Storingsrepresentant Freddy de Ruiter, Ap.
(Foto: Stortinget)

**Sandnes
Kommune**

Telefon 51 97 50 00

<http://www.sandnes.kommune.no>

PRIMA

Idrettsveien 2, 7072 Heimdal Tlf 72 89 43 00
prima@prima-as.no www.prima-as.no

Kjære medlem

Har du husket å betale medlemskontingenten din?

Alle våre medlemmer er viktige, jo flere vi er jo sterkere står vi. For hvert betalende medlem i NFU, får vi noe økonomisk støtte fra staten.

I disse dager sender vi ut den siste purringen for i år. Det er fortsatt over 250 medlemmer som ikke har betalt.

Vi trenger alle medlemmene våre og all den støtten vi kan få, men de som ikke har betalt innen årskiftet blir dessverre utmeldt.»

Tone Hammerlund,
organisasjonssjef

-Vi vurderer dagens regelverk

-Departementet har nylig satt i gang et arbeid med å vurdere dagens tvangsregelverk. Som en del av dette arbeidet vil vi nøye vurdere om FNs konvensjon om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne gjør det nødvendig å justere tvangslovgivningen.

Statssekretær Cecilie Brein-Karlsen i Helse- og omsorgsdepartementet (Foto: Regjeringen)

Det svarer statssekretær Cecilie Brein-Karlsen i Helse- og omsorgsdepartementet på et skriftlig spørsmål fra SFA. Vi etterlyste signaler fra forvaltningen om departementet vurderer å gjøre noe med det som kommer fram i en rapport av professor Kjetil Mujezinovic Larsen ved Senter for Menneskerettigheter. Rapporten handler om konsekvenser av en eventuell norsk ratifisering av tilleggsprotokollen til FN-konvensjonen om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). I rapporten betviler Mujezinovic Larsen at det norske regelverket om tvang og makt er i samsvar med den.

Statssekretæren minner samtidig om at helse- og omsorgstjenesteloven stiller strenge vilkår for at kommunene skal kunne ta i bruk tvang overfor mennesker med utviklingshemning. -Andre løsninger skal blant annet være prøvd først, og tvang og makt bare brukes når det er faglig og etisk forsvarlig. Dagens regelverk inneholder flere regelsett som regulerer bruk av tvang i helse- og omsorgssektoren.

Revidert rundskriv

Brein-Karlsen viser ellers til Helsedirektoratets reviderte rundskriv av 1. juli om reglene i helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9, IS-10/2015 «Rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning». - Her ble det lagt større vekt på selvbestemmelse og kompetansevurdering – nettopp med tanke på menneskerettighetene.

-NFUs forbundsleder, Jens Petter Gitlesen, hevder at forståelsen av lovverket er i drift. Stadig nye forhold hjemles i kapittel 9 med begrunnelsen at de kan medføre "vesentlig skade". Mener departementet at helse- og omsorgstjenesteloven kan være et alternativ til straffeloven eller straffeprosessloven eller ser statsråden betenkeligheter med dette?

-Det nye rundskrivet til helse- og omsorgstjenesteloven utvider ikke virkeområdet for reglene i kapittel 9. Av rettsikkerhetshensyn er enkelte uklare spørsmål avklart og presisert. Det er ikke adgang til å samtykke til tvang. Ettersom dette ikke var tilstrekkelig tydelig, har Helsedirektoratet i nyeste utgave av rundskrivet presisert dette ytterligere.

Handlinger som kan medføre vesentlig skade kan også være straffbare. Helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 vil derfor i utgangspunktet kunne brukes for å hindre eller avverge straffbare handlinger. Forutsetningen er at lovens formål, vilkår og saksbehandlingsregler er oppfylt. Tiltak som innebærer bruk av tvang og makt overfor mennesker med utviklingshemning - som kun har til formål å verne samfunnet og forebygge lovbrudd, og ikke kan anses som ledd i kommunale helse- og omsorgstjenester - faller utenfor

Syvdobling av tvangsvedtak

Røkke-utvalget, som foreslo reguleringene i bruken av tvang og makt overfor mennesker med utviklingshemning, leverte sin innstilling i 1991. Mye har endret seg siden den gang. I følge Helsetilsynet har antallet personer med vedtak om tvang og makt har økt fra 178 i år 2000 til 1289 i år 2014.

helse- og omsorgstjenestelovens formål og virkeområde. Disse kan ikke hjemles i lovens kapittel 9. Helse- og omsorgstjenestelovens regler om bruk av tvang og makt overfor enkelte utviklingshemmede skal altså ikke brukes som et alternativ til straffeprosessloven og straffeloven, men vil i noen tilfeller kunne omfatte liknede handlinger eller tiltak.

- Siden reformens dager har diskriminering likevel fått et stadig sterkere fokus. Er det fortsatt ønskelig å ha lovverk knyttet til spesifikke medisinske diagnoser?

-Jeg mener det er godt dokumentert og en alminnelig oppfatning på fagfeltet, at regelverket har styrket feltet både faglig, etisk og rettsikkerhetsmessig. Dette var en sentral del av målet med å innføre reglene. Departementet arbeider som nevnt innledningsvis med å vurdere dagens tvangsregelverk. Som del av dette arbeidet vil vi se på diagnosekriterier. Det skal i denne sammenheng også nevnes at Helsedirektoratet på oppdrag av departementet nylig har gjennomført en kartlegging av tvangsbruk overfor personer som ikke har diagnosen utviklingshemning, svarer statssekretær Cecilie Brein-Karlsen.

«Ombudet mener det er svært bekymringsfullt at myndighetene ikke har oversikt over det reelle antallet tvangstilfeller, og på den måten heller ikke hvordan situasjonen har utviklet seg over tid». (Fra LDO-rapporten «CRPD 2015, side 29»)

Ny region: Nord Vest

19. september ble det stiftet en ny region; SAFO Nord Vest. Regionen består av fylkene Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

VIGDIS ENDAL
DAGLIG LEDER I SAFO

Møre og Romsdal har tidligere vært i region med Trøndelagsfylkene, og Sogn og Fjordane med Rogaland og Hordaland i SAFO Vest. Det gode samarbeidet med naboene vil opprettholdes rundt helse-regionene og brukeropplæring.

De organisasjonsmessige endringene i SAFO er da snart i mål. I 2015 har vi endret vedtekter, og arbeider med etablering av ni regioner i stedet for tidligere fire. Geografisk er SAFO-regionene nå de samme som regionene i Norges Handikapforbund (NHF), og adressen til SAFO-regionene rundt i landet, er den samme som til NHF's regionkontorer.

SAFO Nord Vest vil arbeide for mer samarbeid mellom organisasjonene i begge fylkene, og vil vektlegge brukermedvirkning og opplæring. Organisasjonene har til sammen mange brukerrepresentanter, både i kommunale råd, spesialisthelsetjenesten, NAV og andre instanser. Ved overføring av flere oppgaver til kommunene, vil et slikt samarbeid være viktig.

Utfordringene står selvsagt i kø, som det gjør i organisasjoner; finansiering, reiseavstander, samt at frivillig aktivitet skal gjøres ved siden av jobb, familie og annet engasjement. Samtidig er SAFO-samarbeidet en mulighet til å representere målgruppene i flere fora rundt i fylkene, og ressursene kan utnyttes i samarbeid til beste for alle målgruppene.

Gry Borghild Sætre, fylkesleder i NFU Sogn og Fjordane, ble leder i SAFO Nord Vest. Med seg i styret har hun også Rønnaug Stugaard Monsson, NFU Sogn og Fjordane, Per Einar Honstad, NHF Nord Vest og Arne

Rønneseth, NHF Nord Vest. Astrid Andersen, NFU og Alvhild Kvamme Iversen, NHF er vararepresentanter. Regionen har i tillegg kontaktperson i Foreningen Norges Døvblinde (FNDB). Kontorleder på NHF's regionkontor i Molde, vil være koordinator i regionen.

Gratulerer til SAFO Nord Vest, og lykke til med spennende samarbeid i årene framover!

Vigdis Endal.

Raus minnegave til NFU

Min søster Mette som døde da hun var 27 år gammel, skulle ha fylt 66 år nå. Da vi nylig solgte min fars snekerverksted, var det naturlig for vår familie å gi 660 000 kroner til NFUs rettighetsarbeid for mennesker med utviklingshemning i hennes navn.

Det er ikke første gang NFU får en minnegave om lillesøsteren av hennes storebror og NFUs nåværende nestleder, Bjug Ringstad. Også da Mette skulle ha fylt 50 år i 1999, fikk våre medlemmer nyte godt av Gjøvik-familiens raushet. Da ble det satt inn 100 000 kroner på forbundets konto.

NFUs forbundsleder, Jens Petter Gitlesen, sier i en kommentar at gavene kommer svært godt med i en tid da NFU får stadig flere henvendelser fra pårørende over det ganske land om deres familiedlemmer som ikke får innfridd sine lovfestede rettigheter og forteller om en utvikling generelt som over tid har gått helt på tvers av intensjonene i ansvarsreformen.

I tillegg til pengegavene har Bjug selv viet en stor del av sitt liv til arbeid for vår organisasjon. Som tillitsvalgt har han hatt nær sagt alt som finnes av verv både lokalt, regionalt og sentralt.

Søsterens skjebne

Søsterens skjebne har alltid ligget som en drivkraft bak Bjugs engasjement – fra han

Bjug Ringstad og hans familie har gitt en stor pengegave til NFU i hans søster Mettes navn.

satset på førskolelærerutdanning, drev barnehage i 23 år, var fylkes- og senere regionleder for Norges Handikapforbund i Hedmark og Oppland. Også partipolitisk har han satt spor etter seg i kjølvannet av sitt arbeid innen Oppland Arbeiderparti lokalt, regionalt og sentralt – hele tiden med fokus på mennesker med utviklingshemning og andre svakstilte grupper.

Bjug legger ikke skjul på at han fortsatt blir sint når han tenker på Mettes liv. - På 50-tallet ble foreldre flest til barn med utviklingshemning satt under sterkt press for å sende sine barn på institusjon. Mine foreldre ble imidlertid advart mot å sende Mette til en institusjon i Norge. Hun bodde i stedet på en gammel herregård i nærheten av Kalundborg i Danmark sammen med 20 andre jenter med utviklingshemning fra hun var 5 til hun var 16 år.

Det umulige valget

Da stod foreldrene mine nok en gang overfor det umulige valget. De kviet seg for å sende Mette fra seg nok en gang. «Alt» og «alle» mente på den annen side at det ville være umulig å ha henne boende hjemme. Mette kom på Åkershagan sentralinstitusjon for mennesker med utviklingshemning fra Oppland og Hedmark. Det skulle vise seg å bli skjebnesvangert.

Da hun «flyttet inn» hadde hun knapt smakt en globoid. På mindre enn et år brøt regimet henne helt ned. Mot institusjonens vilje, tok vi henne ut. Resten av livet levde hun på store doser psykofarma for å mestre hverdagen. Mange «vondter» til tross – fram til hun døde på dagen 27,5 år gammel i 1977, bodde og levde Mette et godt liv hjemme hos mor og far. Min påstand er at Mette – i likhet med meg – fortsatt hadde levd i dag hvis hun ikke var blitt innlagt på Åkershagan, sier Bjug.

Mette Ringstad (Foto: Privat)

Ansvarsreformen

Han hadde sentrale verv NFU i årene før, under og etter ansvarsreformen. - Det var en spennende og svært krevende tid – som også førte til at noen valgte å melde seg ut. I ettertid er det forståelig at foreldre, som tidligere ble presset til å sende sine barn på institusjon, plutselig skulle forholde seg følelsesmessig til at de skulle nedlegges.

- Hva mener du er bakgrunnen for den negative levekårutviklingen for innbyggere med utviklingshemning etter ansvarsreformen?

- Utviklingen går gal vei på alle livsområder. Det bygges for det første – og stikk i strid med reformens intensjoner – stadig større boenheter som minner mer og mer om de gamle HVPU-institusjonene. Minst like viktig er den nye vergemålsloven som trådte i kraft 1. juli 2013 og var siste hånd på verket før Norge endelig ratifiserte FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Den fungerer i praksis ikke – i den forstand at stadig flere foreldre og nære pårørende mister sin vergerolle til fordel for såkalte profesjonelle verger. Som får for dårlig opplæring, lar seg styre av Fylkesmannen og skjøtter oppdraget sitt feilaktig. Dette fører til at personen de har under vergemål mister selvbestemmelsesretten over eget liv, svarer Bjug Ringstad.

Aksjonsforskning for lærere i fokus på Zanzibar

- De fleste prosjekter som mottar bistand, gjennomfører evalueringer i midten og mot slutten av prosjektperioden. Enkelte ganger er evalueringen sett på som en byråkratisk nødvendighet. NFU Norge var imidlertid opptatt av å sikre at evalueringen av det inkluderende utdanningsprosjektet forbundet støtter på Zanzibar, skulle være mer nyttig enn som så.

Det skriver Said Juma ved det statlige universitetet i Zanzibar og Ingrid Lewis, som arbeider i EENET – Enabling Education Network – et internasjonalt nettverk om inkluderende opplæring som er åpent for alle.

I artikkelen (se henvisning avslutningsvis) viser forfatterne til at evalueringen ble gjennomført i 2013, ett år før prosjektperioden skulle være over. - Dermed ble det tid til å foreta justeringer slik at prosjektet kunne nå sine mål og bli mer bærekraftig. Den eksterne konsulent som gjennomførte evalueringen, anbefalte å introdusere aksjonsforskning på skoler for å bygge lærernes selvtillit og ferdigheter innen inkluderende opplæring. På den måten kunne de supplere det de ellers fikk ut av korte, formelle kurs.

I det følgende beskriver vi først starten på aksjonsforskningsprosessen, før vi reflekterer over de langsiktige fordelene den har ført til for inkluderende opplæring på Zanzibar.

Hvorfor aksjonsforskning?

Evalueringen viste at mye godt arbeid allerede var gjort på opplæring av lærere om inkluderende utdanning. Opp-læringen hadde imidlertid en tendens til å være mer teoretisk enn praktisk. Departementet for Kunnskap og Yrkesopplæring (heretter kalt kunnskapsdepartementet) manglet imidlertid kapasitet til å rulle ut denne opplæringen til alle lærerne, og gi dem løpende praksis-orientert støtte.

Aksjonsforskning ble anbefalt for å bygge lærernes selvtillit og kapasitet til problemløsning i forhold til inkluderende opplæring. Det var også anbefalt som et verktøy for å hjelpe lærere, foreldre og barn til å jobbe sammen for å

skape inkluderende skoler, dele erfaringer og ideer, og redusere (men ikke helt fjerne) behovet for ekstern opplæring og råd fra kunnskapsdepartementet. Knappe midler kan dermed brukes til mer målrettet opplæring og støtte.

Hvordan startet aksjonsforskningen?

NFU hyret Enabling Education Network (EENET) til å gi grunnopplæring om aksjonsforskning til enheten for Inkluderende

Utdanning og Livsferdigheter (heretter kalt inkluderende utdanningsenheten) i kunnskapsdepartementet. Målgruppen var nyrekrutterte, inkluderende opplæringsrådgivere og ressurslærere i tillegg til noen representanter fra lærerutdanningsinstitusjoner. Inkluderende utdanningsenheten besluttet å prøve ut aksjonsforskning på Kiswandui barneskole på Unguja og Michakaini 'A' barneskole på Pemba.

Et fire-dagers kurs ble gjennomført av en internasjonal og en lokal konsulent. Det var utarbeidet aktiviteter deltakerne kunne arbeide med. Målet var både å forklare teorien og demonstrere ulike typer verktøy som kan brukes i aksjonsforskning. Slike verktøy kan for eksempel være bilder som utgangspunkt for refleksjon, tankekart og andre diagram-baserte verktøy, gruppediskusjoner osv.

Kurset inkluderte også et besøk til Kiswandui barneskole, der deltakerne prøvde ut viktige ferdigheter som observasjon, fokusgruppe og intervju. Fokusspørsmålet for besøket var "deltar alle barn i læringsprosessen?". Kursdeltakerne var delt inn i åtte små grupper, hver tildelt en bestemt oppgave. Det var for eksempel å observere en klasse

med fokus på undervisningsteknikk, intervju rektor eller gjennomføre en fokusgruppe med lærere/barn/foreldre.

Etter besøket laget gruppene plakater som med ord, diagrammer og tegninger sammenfattet hva de hadde lært om når alle barn deltar i læringsprosessen. To og to grupper gikk deretter sammen for å sammenligne funn, finne likheter og motsetninger og komme fram til hvilke opplysninger de fortsatt hadde behov for å samle.

De oppdaget noen interessante forskjeller. Det gjaldt for eksempel mellom undervisningspraksisen lærerne rapporterte at de brukte i fokusgruppene og hva som ble observert i klassene. Etter at alle de åtte gruppene funn ble sett under ett, ble det avdekket et bredt spekter av problemstillinger som kunne bli tema for videre aksjonsforskning. Deltakerne identifiserte også viktigheten av å utforske og forstå et bredere spekter av perspektiver før de definerer et problem og søker løsninger.

Implementere aksjonsforskning

I mange situasjoner ville historien sluttet her: Deltakerne ville ha fått med seg litt teoretisk kunnskap og praktisk erfaring med aksjonsforskning, og skolebesøket ville stått igjen som et relativt hypotetisk eksempel. I dette tilfellet inkluderte opplegget imidlertid aktiviteter som skulle sikre at deltakerne fortsatte med å øve seg på aksjonsforskning, og at den besøkte skolen fikk videre oppfølging.

Som et neste skritt i prosessen fikk alle deltakerne i oppgave å utvikle prosjektplaner for aksjonsforskning der de tar tak i en sak de har forsøkt å håndtere på egen arbeidsplass. EENET og den lokale konsulenten tilbød seg å være

Engasjerte kursdeltakere.
Foto: Elise Bjåstad

tilgjengelig med råd og støtte i prosessen med å gjennomføre disse prosjektene.

En gruppe bestod av personer som underviser lærere på Zanzibar i tillegg til en representant fra et annet NFU-finansiert inkluderende utdanningsprosjekt i Malawi (fra PODCAM). De opprettet en felles aksjonsforskningsplan der de skulle rette søkelyset på hvorfor barn med nedsatt funksjonsevne dropper ut av skolen. Dette kan føre til spennende læring på tvers av land som vi håper å publisere i en fremtidig utgave av *Enabling Education Review*!

Den valgte pilot-skolen

Assisterende rektor ved Kiswandui barneskole deltok også på kurset og ordnet det praktiske i forbindelse med skolebesøket. Ved denne skolen skal det prøves ut aksjonsforskning mer intensivt. Det skal bygges videre på den innsikten som ble samlet av kursdeltakerne, med støtte fra inkluderende utdanningsrådgivere og ressurslærere i sitt distrikt, som også deltok på trening.

Det var ikke realistisk å forvente at assisterende rektor og den inkluderende utdanningsrådgiveren skulle videreforme innholdet fra kurset til andre lærere ved Kiswandui barneskole, ettersom de selv hadde svært begrenset erfaring med aksjonsforskning. Den

lokale konsulenten holdt derfor et nytt kurs med 10 av lærerne på den valgte pilot-skolen, der assisterende rektor og den inkluderende utdanningsrådgiveren også deltok. De bidro til læringsprosessen, og fikk ytterligere mulighet til å reflektere over og utvide det de hadde lært uken i forveien.

På slutten av dette kurset hadde lærerne kommet fram til emnet de ville undersøke – som var bruk av undervisnings- og læringsmateriell for inkludering. De fant ut hvilke aktører de trengte å involvere i prosessen, og planla aktiviteter som skulle skje som del av aksjonsforskningen. Den lokale konsulenten tilbød seg å opprettholde kontakten med pilot-skolen og bidra ved spørsmål eller utfordringer.

Den samme prosessen ble deretter gjentatt med inkluderende utdanningsrådgivere, ressurslærere og en pilot-skole på Pemba (den minste av de to øyene). Hensikten var blant annet å sikre at nøkkelpersonell på begge øyer var involvert. Etter at aksjonsforskningsteamet var etablert, besluttet pilot-skolen på Pemba å fokusere sitt første aksjonsforskningsprosjekt på temaet skulking på skolen.

En samling for å dele erfaringer på hver av pilot-skolene var planlagt senere samme år. Dette for å tilby en plattform der deltakerne kan utveksle erfaringer med aksjonsforskning, dis-

Gruppesamtale.
Foto: Elise Bjåstad

kuterer case-studier, mulige løsninger i tillegg til å gi hverandre råd.

Lærerutdanningsverktøy

Aksjonsforskning i skolen kan ikke erstatte behovet for å gi lærere opplæring av høy kvalitet. Dette verktøyet kan likevel bidra til at lærerstudenter blir tryggere problemløsere og samarbeider tett fra starten av sin undervisningskarriere. Muligheten for å innføre aksjonsforskning på lærerhøgskoler og universiteter på Zanzibar blir derfor nå diskutert.

For å sikre at aksjonsforskningen vedvarer, har inkluderende utdanningsenheten valgt en medarbeider som skal være ansvarlig for å følge opp prosessen videre. Avdelingen for Lærerutdanning deltok i diskusjoner om hvordan de kan bidra til videreføring av aksjonsforskningen, Avdelingsdirektøren ga på sin side uttrykk for forpliktelse til å gjennomføre aksjonsforskning i inkluderende opplæring, skriver Said Juma og Ingrid Lewis.

(Artikkelen er oversatt av Elise Bjåstad i NFU)

Denne artikkelen ble først publisert av EENET i *Enabling Education Review* Issue 3. desember 2014 og er lagt ut på www.eenet.org.uk

Topptur! (Foto: Geir Kjelstad)

Der skulle vi ha vøri...!

..på NFU Oppland fylkeslags halvårssamling på Spåtind nylig. Der stod det kun et kurs for alle på programmet denne gangen – og værgudene bidro for fullt til at de mange friluftaktivitetene både til vanns og på land ble en vakker opplevelse i høstfjellet for de mange deltakerne. Og med trivelig sosialt fellesskap underveis i tillegg ble dette en opplevelse som det nok er mange av oss som gjerne skulle ha vært med på.

Komplette kvalitetsopphold

Bli med til Casas Heddy!

Avgang hver mandag

- Innebasseng 34°C
- Trening / trimrom
- Behandling / velvære
- Bagasje levert på rommet
- 2 varme svømmebasseng

CASAS HEDDY

Organiserte helsereiser til
Lanzarote, Kanariøyene

På Casas Heddy er det vakre, tilrettelagte omgivelser i varmt klima. Vinteren er som en varm norsk sommer.

Tlf. 33 39 88 88
www.casasheddy.no
booking@casasheddy.com

Måtte bytte hotell for å få plass til alle

Det aktive og kreative styret i NFU Hordaland fornekter seg ikke. Fylkeslagets kulturhelg nylig var nok et eksempel, og førte til så mange påmeldinger at arrangørene ble nødt til å bytte til et større hotell.

FOTO: JENS PETTER GITLESEN

På fjorårets kulturhelg var det rekordoppslutning med 160 påmeldte. Årets i alt ca. 225 deltakere fikk også denne gangen et kurstilbud som passet for alle. Nytt på programmet var idrett med svømming og kickboksing og ikke minst «Bli ny!»-kurset. Der fikk lærte hver av deltakerne først å sminke seg riktig. Deretter viste de seg fram i ny kolleksjon fra kurslederens butikk. Det var kort og godt en stilig gjeng som spankulerte på catwalk til stor applaus

fra et entusiastisk publikum.

Og ikke nok med det: Deltakerne kunne også velge mellom hele tre musikk-kurs i tillegg til data, dans, kunst- og håndverk og ikke å forglemme tillitsmanns- og likemanns-opplæring.

Fire gjester fra Os kommune var til stede som observatører under hele arrangementet. Det ga åpenbart mersmak – som i sin tur kanskje kan bety at nok et lokallag er på trappene i et av Norges desidert mest aktive fylkeslag!

Kompiser på trening.

Modellene ble foreviget underveis.

Kveldens gladeste mannekeng!

Lurer du på hva du skal gi bort i julegave?

Hva med å gi en gave som vil bidra til å hjelpe andre? Du kan støtte vårt arbeid for et samfunn for alle ved å innbetale et fritt valgt gavebeløp til kontonummer 8200.01.93417. Husk å oppgi ditt navn, epostadresse og skriv «gave» i kommentarfeltet ved innbetaling, så vil vi sende deg på epost et julekort som du kan gi til motakeren.

Gavebeløp på kr. 500 til kr. 20.000 i inntektsåret 2015 er fradragsberettiget på selvangivelsen. For at du som giver skal få denne muligheten plikter NFU å innberette

fødsels- og personnummeret til Skatteetaten. Ønsker du skattefradrag, husk å oppgi også ditt personnummer i kommentarfeltet ved innbetaling i nettbanken.

Din gave vil bidra til å støtte vårt arbeid med å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemning!

Tusen takk for din støtte!

Buttons i to varianter:
Liten kr 3,- Stor kr 5,-

Tallerken (porselen)
kr 130,-

kr 100,- kr 150,-
Bøker om veien frem
til egen bolig

Kursbevis kr. 10,-

Hodeplagg
(Maxi-lue – kan brukes på
mange måter) kr 30,-

Svettebånd kr 25,-

Kursmappe kr 25,-

Handlenett kr 30,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-

Krus (porselen) kr 150,-
(F orelopig utsolgt)

Pins kr 25,-

Refleksbånd kr 25,-

Pris per stk. kr 15,-
6 stk. kr 75,-

«Fokus på overganger mellom ulike skoleslag»

I boken beskrives 12 overganger i skolesystemet, fra barnehage til arbeidsliv. Felles for alle eksemplene er at elevene, foreldrene og de involverte tjenesteyterne betrakter overgangen som vellykket. Alle elevene er inkludert i ordinær klasse, og de fleste har utviklings-hemming av varierende grad. Noen av elevene har store fysiske funksjonsnedsettelse i tillegg. Antall sider: 104.

Boken er utsolgt, men ligger klar for nedlasting på vår hjemmeside: www.nfu.org/no/nettbutikk/boker/

Alle kurshefter 35,- kr per hefte (bortsett fra "Pengene mine"). Porto kommer i tillegg.

Hvem jeg er og hva jeg vil

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval (nynorsk)

NFU - en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet (nynorsk)

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Pengene mine kr. 75,-

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

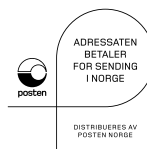
Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-postadresse post@nfunorge.org eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svaresending 1225
0090 Oslo

PEDER MORSET folkehøgskole

Bli den du er!

40 +28 = 68 plasser for elever
med- og uten utviklingshemming
som bor og går på skole sammen

LIKEVERD - INKLUDERING
MANGFOLD - FELLESSKAP

Flere opplysninger og søknadsskjema på www.pedermorset.no
Du finner oss på: <https://www.facebook.com/pedermorset>

Alle mennesker er unike!

BPA på dine premisser

Pålitelighet, menneskelighet og engasjement er noen av våre verdier. Våre personlige assistenter skal være tilgjengelige, og sammen med deg skape en hverdag etter dine behov, vaner og gjøremål.

Kontakt oss!

Ring oss på **+47 074 80**,
send e-post til assistanse@dedicare.no
eller besøk oss på www.dedicare.no/assistanse

Vi byr oss mer!

DEDICARE
Assistanse

BLI MED PÅ EN UNIK

FERIETUR

SOMMER & VINTERTUR - HELLAS - MALTA - NORGE

UFO

WWW.UNIKFERIE.NO ELLER RING 976 96 984

FRAMskolen

på Vallersund Gård

utlewa.no • Foto: Kari Størseth

vallersund.camphill.no/framskolen

Et lærested for
unge voksne med
utviklingshemming

Et folkehøyskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemming. Skolen vil bidra til å gi deg en god overgang fra livet i familie og skole, til et liv som voksen.

AKTIV

HJELPEMIDLER A/S

Multikjelken nå også med
benstøtter rett ned, og bred front

Multikjelken nå også med
Fatbike hjul

Ice Full Fat. her kommer man virkelig frem

Tlf: Geirr 98239850.

e mail: geirr@aktiv-hjelpemidler.no

www.aktiv-hjelpemidler.no

Ko&Co / Foto: Finn Ståle Felberg

Lev livet.

BPA står for muligheten til å definere sin egen hverdag. Til å ta styring og delta aktivt i samfunnet. Borgerstyrt personlig assistanse er verktøyet som bidrar til at funksjonshemmede med assistansebehov kan leve frie og selvstendige liv, og selv ta ansvaret for sin egen tilværelse.

Ulobas BPA handler ikke om pleie og omsorg, men om å ta kontrollen over sitt eget liv. Det er gjennom full likestilling og mulighet for deltakelse på alle samfunnsområder at hverdagen får mening.

BPA står for muligheten til å leve livet. Helt og fullt.

INDEPENDENT LIVING | NORGE

LÆR OM ULOBAS BPA PÅ BPA.ULOBA.NO

Kontakt oss

Forbundsleder
Jens Petter Gitlesen
41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

Nestleder
Bjug Ringstad
61 17 28 00 / 91 81 87 00
bjug@ringstad.no

Frid Oline Tellefsen Svineng
90 93 61 56
fotsvineng@hotmail.no

Eirik Dahl
95 08 03 27
eirik.dahl.61@gmail.com

Oscar Eide
56 14 31 58 / 90 04 91 10
oe@coastcenterbase.no

Anne Jorun Økland
53 41 64 84 / 41 50 02 53
annejorun35@hotmail.com

Lillian Sundsdal
37 16 41 37 / 48 05 00 55
lilliansu56@gmail.com

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag
c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag
v/Tove-Britt Henriksen
Ignavn. 131
1912 ENEBAKK
64 92 62 53/90 83 93 80
tove.henriksen@tusker.no

NFU Østfold regionlag
v/Jørn Nilsen
Stenrødveien 62
1784 HALDEN
Mob 952 32 330
jorn.nilsen@halden.net

NFU Hedmark fylkeslag
v/Torill Vagstad
Dagfinn Grønsetsvei 39
2707 ELVERUM
Mob 402 88 307
torill.vagstad@gmail.com

NFU Oppland Fylkeslag
v/Staale Stampeløkken
Hagehaugveien 2 A
2613 LILLEHAMMER
Mob 97 69 44 52
stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag
v/Inger Tronrud
Øvre Nordbergsv. 2
3514 HØNEFOSS
32 12 52 54/92 22 72 75
itronru@online.no

NFU Vestfold Fylkeslag
Pb 14
3276 SVARSTAD
92 02 89 38
nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag
v/Reidun Martinsen
Tvergrot 7
3660 RJUKAN
913 59 520
myanmar@online.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag
v/Svein Karlsen
Måkeveien 15
4950 RISØR
905 98 869
aafnfu@gmail.com

NFU Vest-Agder Fylkeslag
v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag
Støperigt. 34
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag
v/Geir Tore Søreide
Havnahagen 19
5419 FITJAR
91 84 55 74
geir.t.soreide@haugnett.no

NFU Sogn og Fjordane
v/Gry Sætre
Angedalsvegen 107
6810 FØRDE
909 49 316
gry.setre@gmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag
4017 Moa
6048 ÅLESUND
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag
v/Frode Strømman
Njardarvollen 9
7032 TRONDHEIM
73 93 56 22 / 90 16 14 53
frostroe@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag
v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag
Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms fylkeslag
v/Anne Mari Bakken
Dalnes
9475 BORKENES
Mob 916 98 512
anne.bakken@hih.no

NFU Finnmark fylkeslag
v/Sigrid Sandbu
Mostadfeltet
9925 SVANVIK
41 52 65 09
sigrid-su@hotmail.com

Rekordoppslutning om årets Abloom filmfestival!

Årets tema «Tabuer – dine, mine og våre! Sammen kan vi bryte dem ned!» fikk nylig over 1000 mennesker til å melde seg på Abloom – Norges mangfoldige festival om og for barn og unge med nedsatt funksjonsevne i Oslo nylig.

Med hovedstadens nye ordfører Marianne Borgen i spissen feiret de alt fra FN's internasjonale barnedag i tillegg til en egen barnehage-, ungdoms- og familiedag. Alle med et tettpakket program med i alt ca. 20 filmfremvisninger, foredrag, debatter, underholdning og mange aktiviteter. Mer informasjon og film fra dette fargerike arrangementet er lagt ut på www.abloom.no

*Kloven Bibis dans vakte stor jubel på barnehagedagen
(Foto: Kari Bye)*

ADVOKATFIRMAET

HESTENES OG DRAMER Son AS

www.hestenesdramer.no

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:

- omsorgstjenester (praktisk bistand, BPA, støttekontakt, omsorgslønn, avlastning, "tvangsflytting")
- helsetjenester
- trygdeytelser (grunnstønad, hjelpestønad, uførepensjon, stønad til bil)
- barnehage og skole (spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning)
- vergemål, arv og testament, erstatning, arbeid og dagtilbud

Vi tar oppdrag over hele landet. Ta gjerne kontakt! Ingen kostnader før vi eventuelt har avtalt oppdrag.

Advokat Kristin Kramås

kristin.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 481 65 111

Advokat Petter Kramås

petter.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 901 37 450

